

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Soňa Velíšková

**Volný čas a volnočasové aktivity žáků se středně těžkým
mentálním postižením**

Olomouc 2018

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vojtech Regec, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Volný čas a volnočasové aktivity žáků se středně těžkým mentálním postižením vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 20. dubna 2018

.....

Soňa Velíšková

Děkuji doc. PhDr. Vojtechu Regecovi, Ph.D., za odborné vedení a jeho cenné rady při zpracování této bakalářské práce. Dále děkuji pedagogickým pracovníkům ze Základní školy a Praktické školy U Trojice Havlíčkův Brod za realizaci při realizaci výzkumného šetření.

Fotografie, uvedené v bakalářské práci podléhají autorským právům a zákonům s nimi spojené. Tyto fotografie nesmí být použity k úmyslnému kopírování, stahování nebo zveřejňování, bez písemného souhlasu autora práce.

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	7
1. Pojem mentální retardace	7
Středně těžká mentální retardace	9
Těžká mentální retardace	10
Hluboká mentální retardace	10
Jiná mentální retardace	10
Nespecifikovaná mentální retardace	10
2. Charakteristika žáků se středně těžkou mentální retardací	11
2.1 Etiologie	11
2.2 Duševní stav žáků se středně těžkým mentálním postižením	11
2.3 Jemná a hrubá motorika	12
2.4 Komunikace žáků se středně těžkou mentální retardací	12
3. Rodina žáků s mentálním postižením	13
3.1 Reakce na narození dítěte s mentálním postižením	13
3.2 Výchova dítěte s mentálním postižením	14
4. Volnočasové aktivity	17
Praktická část	20
5.1 Cíl praktické části a hypotéza	20
5.2 Metody sběru dat	21
5.3 Organizace dotazníkového šetření	22
5.4 Charakteristika zařízení participujících na výzkumu	22
5.5 Charakteristika výzkumného vzorku	30
5.6 Interpretace výsledků - žáci	33
5.7 Interpretace výsledků výzkumů – rodiče	42
5.8 Výsledek testování hypotézy	51
Závěr	52
Seznam bibliografických citací	54
Seznam zkratk	58
Seznam obrázků	59
Seznam grafů	60
Dotazník pro žáky se středně těžkou mentální retardací	61
Fotky terapií ZŠ a PrŠ U Trojice, Havlíčkův Brod	64
Souhlas s použitím uveřejnění fotografií v bakalářské práci	67
ANOTACE	68

Úvod

V současné době už není mentální postižení cizím slovem a lidé se o tomto problému dokáží bavit víc než dříve. Má práce se zaměřuje na problematiku volného času u žáků se středně těžkým mentálním postižením. Z vlastní zkušenosti při práci s těmito žáky se středně těžkou mentální retardací si trůufám tvrdit, že jejich volný čas mimo školu není nijak zvlášť pestrý a zábavný. Stejně tak jako intaktní žáci mají právo na pestré trávení volného času, tak i žáci s mentální retardací si jej zaslouží. Žáci s mentální retardací ve věku povinné školní docházky mají možnost navštěvovat kroužky, které škola nabízí. Otázkou zní, zda nabídka školních aktivit je dostatečně pestrá a zajímavá natolik, aby žáci se středně těžkou mentální retardací byli nadšení. U žáků s mentálním postižením je volný čas velice důležitý pro jejich vývoj dovedností, seberealizace a v neposlední řadě osobnosti.

Cílem této práce je zjistit, v jaké míře a kvalitě nabízí školy žákům se středně těžkým mentálním postižením volnočasové aktivity v podobě zájmových kroužků. Zda nabídku školy žáci se středně těžkým mentálním postižením využívají a jak moc je zájmový kroužek pro ně uspokojující. Dále si pak bakalářská práce klade za cíl zjistit, zda tito žáci smysluplně tráví svůj volný čas i mimo školu a jak se k tomuto tématu staví jejich rodiče.

Následně byla také sestavena hypotéze, která se v závěru praktické části potvrdí, či vyvrátí. Teoretická část se zaměřuje na vymezení pojmu mentální retardace jako takové s větším zaměřením na středně těžkou mentální retardací včetně její etiologie a duševního stavu těchto jedinců. Zároveň také objasní pojem volnočasové aktivity.

V praktické části mé práce jsem se zaměřila na výzkum v podobě dotazníku, který zjistí, jaké možnosti mají žáci s mentální retardací v rámci trávení volného času po škole v podobě nabídky kroužků, jak tráví svůj volný čas v domácím prostředí a zda navštěvují i jiné instituce, které se zabývají volným časem pro mentálně postižené. Následně pak praktická část zjišťuje, jak jsou rodiče spokojeni s nabídkou kroužků dotazovaných škol, zda vědí o nějakých jiných nabídkách ve svých městech pro své děti a v neposlední řadě, zda sami chystají pro své děti nějaké aktivity.

Zjištěné odpovědi dotazovaných mohou vést k případnému zlepšení, obohacení nabídek zájmových kroužků daných škol. Určitě mají instituce zájem, aby se jejich žáci rozvíjeli a byli spokojeni. Nejen jejich žáci, ale i rodiče.

Teoretická část

1. Pojem mentální retardace

„ **Mýtus:** Lidé s mentálním postižením nejsou schopni se vzdělávat.

Skutečnost: Osoby s mentálním postižením jsou schopni se vzdělávat a v dostatečně podmítném prostředí nás můžou překvapit svými schopnostmi, nadáním, talentem a možnostmi. Důležité je poskytnou jim vhodný vzor, dát jim pozitivní zpětnou vazbu a vhodným způsobem je motivovat. V minulosti byly osoby s mentálním postižením označovány jako nevzdělatelné a nevychovatelné. Dnes už víme, že to není pravda. Každý je schopný být vychovatelný a vzdělavatelný v rámci svých možností. Pro lidi s mentálním postižením existují základní školy speciální a praktické školy pro dosažení základního vzdělání, odborná učiliště a praktické školy pro dosažení odborného vzdělání, speciální kurzy a večerní školy, které jsou určeny hlavně k procvičování nabytých schopností a dovedností. A nemůžeme opominout ani speciální rekvalifikační kurzy, které otvírají lidem s postižením nové možnosti uplatnění na trhu práce“, poukazuje na mýty o lidech s mentálním postižením Regec, Pastieriková (2010, s. 29).

Termín mentální retardace a mentální postižení jsou ve většině případech použita jako synonyma. Z termínu mentální retardace vyplývá opoždění mentálního, rozumového vývoje. Naproti tomu retardace nese ve společnosti spíše ponižující nádech. Tento název pochází z latinských názvů „mens“ tedy mysl, duše a „retarde“ opozdit, zpomalit.

Faktem ale je, že mentální retardace je daleko komplikovanější syndromatické postižení, které zasahuje jak psychické schopnosti, tak celou lidskou osobnost se všemi jejich složkami (Dorazilová, Slatiňany, 2010).

Pro srovnání uvádím několik definic:

Valenta s Müllerem definují mentální retardaci, jako rozvíjení duševní poruchy se sníženým intelektem, který demonstruje hlavně redukcí poznávací, řečový, pohybový a sociální schopností v etiologii prenatalní, perinatální i postnatální (Valenta, Müller, 2003).

Podle Pipekové jde u mentální retardace o vývojovou poruchu (Pipeková, 2006 cit. podle Bendová, Zíkl, 2011).

Světová zdravotnická organizace (WHO) uvádí, že mentální retardace je stav, kde dochází k neúplnému nebo zastavenému vývoji, který se charakterizuje narušením dovedností projevujících se během vývojového období, přispívajících k všeobecné úrovni inteligence. Jedná se o poznávací, řečové, pohybové a sociální schopnosti (MKN-10 Duševní poruchy a poruchy chování).

MKN-10, jedna ze tří nejdominantnější asociací definuje mentální retardaci jako: „*stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován především narušením schopností projevujících se v průběhu vývoje a podílejících se na celkové úrovni inteligence. Jedná se především o poznávací, řečové, motorické a sociální dovednosti.*“ (Valenta, Müller, 2007, s. 12). V současné době uvádí MKN-11, aktualizována k 1. 1. 2018: „*Poruchy intelektuálního vývoje představují skupinu etiologicky různorodých stavů pocházejících z období vývoje, které jsou charakteristické výrazně podprůměrným intelektuálním fungováním a adaptivním chováním, které jsou přibližně dvěma nebo více standardními odchylkami pod průměrem (přibližně méně než 2.3. Percentil) normované, jednotlivě podávané standardizované testy. Pokud nejsou k dispozici vhodně normované a standardizované testy, diagnóza poruch intelektuálního vývoje vyžaduje větší spoléhání na klinický úsudek založený na vhodném hodnocení srovnatelných ukazatelů chování.*“ (ICD – 11 [online]).

Americká asociace AAIDD (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities), dříve známá jako AAMR (American Association for Mental Retardation) definuje mentální retardaci jako zmírněnou způsobilost, která je charakterizovaná významným omezením v postavení intelektovém, emočním, komunikačním a sociálním. Tento stav se projevuje do 18 roku života, který je mnohorozměrný a kladně ovlivnitelný a závisí na osobním přístupu (Valenta, Müller, 2007).

Podle DSM - IV je mentální retardace určena u jedince, který má sníženou inteligenci do znalecké úrovně a to do doby, než jedince dosáhne věku dospělosti. Přizpůsobivost těchto jedinců je omezena ve spousty oblastech (Valenta, Müller, 2007).

Nyní se ale používá DSM – V, ve které se termín mentální retardace nahradil názvem porucha intelektu. Raboch a kol. ve své literatuře tento pojem definuje následovně: „*porucha intelektu je porucha, která vzniká v průběhu vývoje a zahrnuje poruchu intelektových a adaptivních funkcí v konceptuální, sociální a praktické oblasti*“ (Raboch a kol., 2015, str. 33).

V roce 1992, s platností od 1. 1. 1993 začala fungovat 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10), kde Mentální retardaci nalezneme zařazenou v oboru psychiatrie. Díky tomu ji označujeme písmenem F. Mentální retardace, je rozdělena do šesti kategorií:

1. F70 Lehká mentální retardace
2. F71 Středně těžká mentální retardace
3. F72 Těžká mentální retardace
4. F73 Hluboká mentální retardace
5. F78 Jiná mentální retardace
6. F79 Nespecifikovaná mentální retardace

Podle Bartoňové, Bazalové a Pipekové se stupeň mentální retardace zpravidla měří obvyklými testy inteligence. Avšak lze je nahradit stupnicemi, které určují úroveň sociální adaptace v konkrétním prostředí. Pokud by se jednalo o takový typ měření, šlo by pouze o přibližné určení mentální retardace. Tato analýza bude také záviset na univerzálních intelektových funkcích tak, jak je určí diagnostik (Bartoňová, Bazalová, Pipeková, 2007).

Lehká mentální retardace

IQ u těchto lidí se pohybuje v rozmezí 50 – 69. Ve většině případů jde o člověka, který je plně nezávislý na subjektivní péči. Jde například o osobní hygienu, vedení domácnosti, stravování i oblékání. Naopak větší svízele se často projevuje u dětí s lehkou mentální retardací ve zdolávání školních dovedností. Především v teoretické části (Švarcová, 2006).

Středně těžká mentální retardace

IQ u těchto jedinců se pohybuje v rozmezí 35 -49. U těchto lidí dochází k výraznějšímu opoždění z hlediska obsahu řeči. Někteří dokáží schopně jednoduše konverzovat, naopak někteří nejsou schopni mluvit vůbec. Tito lidé nejsou, oproti lidem s LMR, schopni větší samostatnosti v osobní péči (Švarcová, 2006).

Těžká mentální retardace

IQ u těchto jedinců se pohybuje v rozmezí 20 -34. Tato úroveň je ve spousty věcí totožná s úrovní středně těžké mentální retardace. Jak uvádí Bazalová, psychomotorický vývoj je znatelně pozadu, projevuje se viditelná pohybová neohrabanost, je zapotřebí dlouhodobé nabytí souhry pohybů (Bazalová, 2014). Projevení řeči se buď nevytvoří vůbec, nebo jsou schopni pouze hlasových skřeků. Je tedy pochopitelné, že tito lidé se neobejdou bez pomoci jiných pro každodenní žití (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014).

Hluboká mentální retardace

IQ u těchto jedinců je zpravidla nižší než 20. Jedná se o lidi, kteří jsou bezvládní, nemohoucí. Jejich řečové projevy jsou pouze instinktivní formou jekotů, výkřiků. Stejně tak, jako u jedinců s těžkou mentální retardací, jsou lidé s hlubokou mentální retardací odkázáni na pomoc druhých pro běžný život (Švarcová, 2006).

Jiná mentální retardace

Jak uvádí Pastieriková a Regec tento typ retardace není možné konkrétně stanovit pro přidružená postižení jak smyslová a tělesná, tak i autismus a poruchy chování (Pastieriková, Regec, 2010).

Nespecifikovaná mentální retardace

Z důvodu nedostačujících informací nelze mentální postižení specifikovat a následně postiženého řádně zařadit (Fišer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014).

2. Charakteristika žáků se středně těžkou mentální retardací

Každý mentálně postižený je individuální osobnost, kterou nelze souhrnně charakterizovat. Přesto tito jedinci vykazují jisté specifické rysy, které jsou jim společné.

V této kapitole se obecně seznámíme s charakteristikou žáků se středně těžkou mentální retardací, která globálně upřesňuje specifické rysy těchto jedinců.

2.1 Etiologie

Obecně původ onemocnění mentální retardace je různorodý. Dochází k němu buď způsobem vrozeným, nebo získaným. Příčiny vzniku jsou buď v období prenatálním, to znamená, že se objeví v období růstu plodu, kdy může dojít k infekci plodu z matky, následkem nedostatku plodové vody, úrazu, nebo jiným onemocněním. Dále pak v období perinatálním. V tomto případě se jedná o fázi okolo porodu, kdy se během něj nedostává dítěti dostatek kyslíku, má silnou novorozeneckou žloutenku či se jedná o předčasný porod. A v neposlední řadě období postnatální. Zde se jedná o vývoj člověka od narození, téměř celý život, kdy dochází například k určitému traumatu, nádoru mozku aj. Důležitost zde hraje i dědičnost, poškození chromozomální, metabolické (Černá a kol., 2008).

Ve většině případů středně těžkého mentálního postižení je možné zjistit účelnou příčinu.

U některých lze rozpoznat dětský autismus, či jiné vývojové poruchy, které zřetelně mají vliv na další spolupráci s jedincem. Mnohdy se objevují i tělesná nebo neurologická postižení, především epilepsie. Mohou se objevit i psychiatrické problémy, které je ale těžké určit z důvodu špatné verbální schopnosti (Švarcová, 2006).

2.2 Duševní stav žáků se středně těžkým mentálním postižením

Emoční vyzrállost u jedinců se středně těžkým mentálním postižením je neovladatelná. Prožitky žáci dokáží vnímat minimálně, chybí jim vnímání citů. Dochází buď k převaze jednotvárného uspokojení, nebo naopak neuspokojení. Emoce převládají nad inteligencí a žák se tak snadněji dostane do afektu. Mnohdy se objevují i nezdravá náladovost, která neodpovídá dané situaci. Jedná se spíše o jedince, u kterého se vyskytuje epilepsie či traumatologické příčiny. Náladovost může přecházet i do přehnané dobré nálady. Jiný způsob dysforie je také netečnost, která je doprovázena letargií, případně strachu z přicházející nemoci (Valenta a kol., 2003).

Podle Švarcové je duševní stav u osob se středně těžkou mentální retardací charakterizován takto:

- Zbrklé až přehnaně aktivní nebo naopak zpomalené jednání
- Nepřiměřené reakce na nepatrné události
- Snadná ovlivnitelnost názory druhých, ale zároveň jistá nepřizpůsobivost, Konzervativnost
- Opožděnost duševního vývoje od narození
- Nutnost mít neustále pocit bezpečí a utužení jejich potřeb (Švarcová, 2006).

2.3 Jemná a hrubá motorika

Jak uvádí Opatřilová se Zámečnickovou, o hrubou motoriku se stará velké množství svalových skupin. Jedná se celkový úhrn pohybových aktivit dítěte, ovládání a držení těla, soulad horních a dolních končetin a také rytmizace těla (Opatřilová, Zámečnicková, 2008).

Hybnost u žáků se středně těžkým mentálním postižením je oproti intaktní populaci významně na nižší úrovni. Schopnosti pohybu nejsou zcela dovyvinuty a konkrétní stav má vypovídací hodnotu při ustanovení úrovně psychického vývoje, kde pozorování a klasifikace pohybových úkonů má svou důležitou roli. Narušenou motoriku jde v případě předčasné diagnostiky a pravidelnému cvičení s odborným vedením částečně odstranit. U žáků se středně těžkou mentální retardací dochází k pozdějšímu chození, k nesprávnému držení těla nebo neohrabanosti. Na základě opožděného motorického vývoje a neadekvátního množství bezvýsledných pohybů dochází nejen k narušení hrubé motoriky, ale hlavně pak jemné motoriky (Číšecká, 2009).

Podle Bazalové je většinou jemná a hrubá motorika ve vývoji zpomalena a jedinec zůstává po celý život neobratný, neovladatelný v pohybu a nezpůsobivý křehkým činnostem (Bazalová, 2014).

2.4 Komunikace žáků se středně těžkou mentální retardací

Jak uvádí Bendová se Zinklem, způsobilost v oblasti komunikace je u jedinců se středně těžkým mentálním postižením po celý život omezena. V kategorii dětí se středně těžkým mentálním postižením se objevují individua s kvantitativní variabilitou hlavně v komunikaci. Někteří jsou schopni pouze základní konverzace, někteří jedinci s těžkou mentální retardací nejsou schopni mluvit nikdy, přestože jsou schopni ovládat různé formy nonverbální komunikace (Bendová, Zinkl, 2011).

3. Rodina žáků s mentálním postižením

Rodina je první a bezesporu ústředním zázemím, ve kterém dítě od narození žije. Fungující rodina je hlavním důvodem pro zdravý a vyrovnaný vývoj dítěte (Ševčínová in Kantorová, 2010).

Ve své publikaci Matějček vnímá rodinu jako „malou sociální skupinu, jejíž základní charakteristikou je vzájemná součinnost všech jejích jednotlivých členů. Ti jsou navzájem spjati řadou vztahů, mezi nimiž vztahy citové zaujímají dnes nepochybně přední místo“ (Matějček, 2017, s. 296).

3.1 Reakce na narození dítěte s mentálním postižením

Jak uvádí Slowík ve své literatuře, rodina, kde se nachází člověk s mentálním postižením, je tato situace neobvyklá pro všechny její členy. Už v momentě, kdy se dítě narodí s jakoukoliv vadou, se rodině otočí život vzhůru nohama a situace bývá natolik vážná, že ji někteří srovnávají i s úmrtím člena rodiny (Vágnerová 2004 in Slowík, 2007).

Vágnerová (2004) uvádí několik fází, kterým si členové rodiny projdou při náročných životních zkušenostech:

1. **Fáze šoku a popření** – tato situace natolik vážná, že rodiče danou situaci nedokáží přijmout. Rodina věří v uzdravení dítěte. V tomto případě je důležité citlivé jednání a seznámení s daným problémem. V současnosti je možné v období od početí do porodu zjistit různé vady a tak se rodiče mohou rozhodnout o narození dítěte. Bezesporu je tato situace také velice emočně a psychicky náročná.
2. **Fáze přijetí a vyrovnání** – v této fázi dochází k postupnému vyrovnávání situace a především k pochopí. Tato fáze je pro rodiny kritická proto, že rodiny se snaží najít viníka, který za „to“ může. U některých případů dochází i k zániku rodiny. Je nesmírně důležité, aby se zapojili i další členové rodiny a zároveň i specialisté v oboru.
3. **Fáze smíření a faktu** – v momentě, kdy si rodiče uvědomí, jaká situace nastala a dojde ke smíření faktu, může v této fázi následovat další vývoj. Vyrovnanost celé rodiny je velice důležitá pro její stabilitu a následně pak nedojde k rozpadu. Pokud

tomu tak je v této části, riziko rozpadu výrazně klesá. Na druhou stranu může nastat situace, kdy ostatní rodinní příslušníci jsou odsunuti do pozadí a není jim věnována taková pozornost, nebo naopak přehnaná pozornost věnovaná sourozencům, kteří nemají žádné postižení a nahrazují tak zklamání z dané situace (Slowík, 2007).

3.2 Výchova dítěte s mentálním postižením

Výchova dětí s mentálním postižením je zcela určitě pro rodinu náročná, nejen psychicky, ale také fyzicky. Moment zjištění, že se rodičům narodilo postižené dítě, se vryje do paměti už na celý život. Vše se v domácnosti od narození dítěte změní.

„Výchova dětí je náročná a výchova dětí s postižením je pěkná dřina.“

(Newman, 2004, s. 16).

Aby si rodiče zachovali zdravý rozum při výchově dítěte s mentálním postižením, uvádí Newman ve své knize několik strategií:

- Přijmutí veškeré pomoci od okolí (příbuzní, kamarádi, raná péče, lékaři atp.)
- Zapojení se do skupin rodičů s dětmi se stejnými či podobným postižením a navzájem se motivovat
- Najít si čas sami na sebe a snažit se odpočívat
- Dokázat říct svému dítěti „ne“ (Newman, 2004).

Jak dále Newman ve své knize uvádí, role rodičů zaleží na pomoci jejich rozvoje, ovšem jejich čas není ničím omezený. Jejich role je ovšem rozsáhlejší než úloha učitele. Děti by měly dostávat bezpodmínečnou lásku a to i v případě, kdy dělají chyby (Newman, 2004).

Vztah nepostižených sourozenců s postiženým závisí na přístupu ve výchově rodičů. Může nastat několik alternativních druhů vztahů mezi nimi. A to:

- Pocit ochraňování a pomáhání sourozenci s postiženým
- Tolerování, ohleduplnost ke vztahu s postiženým
- Soupeřivost
- Zášť a nepřátelství

Ve většině těchto případů dochází na úkor zaujatého soustředění na jednoho ze sourozenců (Valenta, Müller, 2007).

Způsoby, jakým rodiče děti s mentálním postižením vychovávají, jsou různé. Přenosilová uvádí několik stanovisek, které patří k těm nepatřičným:

- Výchova odmítavá – jedinec není schopen naplnit kladené nároky rodičů. Může zde dojít k fyzickým trestům, nátlaku či svazování lidské svobody. V takovém případě může dojít u dítěte ke vzdoru či pasivnímu jednání.
- Výchova zpustlá – tuto výchovu poznáme tak, že dítěti se nedostává náležitého uspokojení jeho nezbytností. Děti jsou odkázány samy na sebe a zájem rodičů o své dítě je zanedbatelný.
- Výchova hýčkaného stylu – pro tuto výchovu je typické nadměrné rozmazlování
- a přehnané milování dítěte. Protože dítě s mentálním postižením vývojově dosahuje
- na úroveň mladšího věku než je tomu věk skutečný, rodiče mají tendenci se k němu
- i tak chovat. Jsou na dítěti závislí a nedovedou dítě vést k samostatnosti. Pochopitelně pak nejsou na dítě ani kladeny žádné požadavky. To ovšem vede k tomu, že po čase rodiče ztratí svoji vážnost a dítě jimi manipuluje.
- Výchova skličující – tato výchova je specifická tím, že se projevuje tendencí ochraňování. Rodiče své dítě úzkostlivě chrání a brání mu v jeho činech. Tímto pak dochází ke zbavení dítěte jeho motivací k objevování či činnosti. Tato výchova vzniká na základě nesmíření rodičů s postižením jejich dítěte.
- Výchova dítěte v perfekcionalismu – cílem této výchovy je dítě vychovávat do
- co nejlepší kondice a to ve všech směrech podle stavu jeho retardace. Nejvíce rodiče bazírují na školních úspěších. Následkem této výchovy je nadměrné vystavování námahy, která vede ke stresu dítěte.
- Výchova na bázi protekce – v tomto případě jde rodičům především o to, aby jejich dítě bylo perfektní, ale ve smyslu perfektní podle představ rodičů. Způsob výchovy spočívá ve vymýcení bariér a připravení cest, kterou očekávají i od ostatních členů rodiny a dalšími, kteří přijdou do kontaktu s postiženým dítětem. Na základě tohoto způsobu vedení dítěte dochází k absolutní nesamostatnosti a jedinec vše bere jako samozřejmost (Přenosilová in Opatřilová, 2006).

Aby se předešlo těmto způsobům výchovy, existuje několik bodů, které dokáže ulehčit život rodině s mentálně postiženým dítětem:

1. *„rodiče mají o svém dítěti co nejvíce vědět nejlépe z odborných zdrojů“*
2. *„dítě s MP potřebuje značnou dávku obětavosti (porozumění, výchovného vedení) ale ne „obětování se“ , péči o dítě je třeba rozdělit mezi členy rodiny“*
3. *„vztah k postiženému dítěti nemá mít charakter pasivního prožívání neštěstí spíše aktivního řešení úkolu, který je třeba zorganizovat, rozpracovat do dílčích činností, získat pro něho odborné i laické spolupracovníky (viz například svépomocné skupiny rodičů)“*
4. *„rodiče musí znát a přijmout pravdu o budoucnosti vývoje svého dítěte“*
5. *„pro zdárný vývoj dítěte je důležitější mu pomáhat k radostnému životu (včetně vedení k samostatnosti, překonávání překážek, řešení úkolů), než je litovat“*
6. *„každý cílevědomý krok ve výchově, v učení, rehabilitaci chce svůj čas a náležitou míru“*
7. *„rodiče dítěte s MP by se neměli izolovat od okolního světa ani od rodin s podobným osudem“*
8. *„rodiče dítěte s MP by se měli zbavit přecitlivělosti na reakce na okolí“*
9. *„je nutné si do maximálně možné míry chránit manželství a rodinu“*
10. *„je třeba realisticky vyhlížet do budoucnosti (stran vlastní schopnosti zajistit potřeby dítěte i reálné pomoci okolí, stran institucionálního zajištění výchovy apod.)“ (Valenta, Müller, 2007, s. 211 – 212).*

4. Volnočasové aktivity

V dnešní době mají obecně děti velké množství volného času, i přesto, že mají v oblíbě tvrdit, že ho mají naopak málo. Jejich trávení volného času už není výrazně aktivní, jako to bylo dříve. Raději tráví čas doma a svůj volný čas stráví u mobilního telefonu, tabletu nebo počítači, než aby vyrazily ven nebo případně do nějakého zájmového kroužku. Ovšem i nicnedělání je považováno v literatuře za volný čas.

Podle Pávkové je volný čas svobodně vybraná aktivita, kterou vykonáváme dobrovolně a je zároveň sociální, máme k ní vztah a vytváří v nás emoční uspokojení a klid. Koncepce volného času tvoří relaxace, dovolená, potěšení, zájmová nebo vzdělávací činnost, dobrovolnictví a zároveň i doba, kterou člověk při těchto aktivitách ztratí (Pávková, 2008, s. 13).

Stejně tak jako intaktním dětem, mají právo i děti s postižením trávit svůj volný čas aktivně. Jak uvádí Valenta s Müllerem ve své literatuře, je potřeba, aby všichni, bez výjimky, měli právo reálně se rozvíjet ve stejných podmínkách se stejnými metodami, jako lidé bez postižení. Důležitostí u občanů s mentálním postižením je skutečnost, že jim to navíc rozšíří jejich seberealizace a posílí jejich duševní energii (Valenta, Müller, 2007).

Podle Knotové se volný čas dá shrnout do tří částí:

1. Optimistická – jedná se o volný čas, který vede k naplnění života v pozitivním slova smyslu
2. Skeptická – je zaměřena na krizové situace a negativismus ve volném čase
3. Realistická – zde se zaměřuje volný čas na seberealizaci a tvoření efektivnosti (Knotová, 2011).

Volnočasové aktivity se podílejí na vývoji každého jedince. Jak uvádí Hájek ve své literatuře, volnočasové aktivity jsou postaveny na několika skutečnostech:

- Volný čas se šíří a vrývá do různorodých sfér života a výchovy všech jedinců ve společnosti, jak mladých, tak dospělých
- Význam volného času a formy uskutečnění se koncentrují a odlišují
- Osobitá je dynamika volnočasových aktivit v rozsahu jednotlivce i skupin

- Narůstá smysl zájmové činnosti při účastnění se zvolené zájmové činnosti
- Během účasti volnočasových aktivit je vyvinut nejen individualismus,
- ale i společenský postoj mezi jednotlivci i skupinou
- Rozvíjí se jednoduché možnosti jejich účasti na zájmových činnostech (Hájek, 2011).

Jak dále uvádí Hájek, mezi hlavní úkoly volnočasových aktivit je patřičné navádění, povzbuzování a rozvoj nezávislosti, tvořivosti nezávislost při aktivitě (Hájek, 2011).

Způsoby, kterými se volnočasové aktivity mohou organizovat, jsou podle Hájka, dva. Jedná se o volnočasovou aktivitu pravidelnou, která je organizovaná v pravidelném časovém intervalu, kterou organizují například Domy dětí a mládeže, nebo školní družiny. Druhá forma trávení volného času je příležitostná, kdy se jedná například o různé olympiády, exkurze, soutěže aj. (Hájek, 2011).

Pávková uvádí, že existuje několik zařízení, kde se volnočasové aktivity mohou uskutečňovat:

- Školní družina – je zaměřena na děti prvního stupně základní školy. Je zde zajištěna sociální péče v dobách, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání
- Školní klub – toto zařízení navštěvují žáci druhého stupně základních škol. Oproti školní družině je zde výchova volný čas založen na spontánnosti. Sociální aspekty jdou v této instituci stranou.
- Dům dětí a mládeže – spadají sem i stanice zájmových činností. V těchto zařízeních se pravidelně organizují zájmové kroužky, které jsou speciálně zaměřeny pod pedagogickým vedením. Dále pak tyto instituce organizují nárazové akce pro děti, jako jsou například sezonní tábory, sportovní soutěže či jiné samovolné činnosti v herních prostorech, hřištích.
- Domov mládeže – jsou určeny pro středoškolské studenty, kteří studují mimo své bydliště, přes týden zde bydlí a zároveň tak tráví svůj volný čas. V tomto případě, s ohledem na věk, je důležité tolerovat jejich rozhodnutí a motivovat studenty tak k uplatnění jejich volného času.
- Dětský domov – dětské domovy se snaží vytvářet dětem ve věku od 3 – 18 let, které zde žijí, co nejvěrohodnější volný čas totožný s volným časem strávený s rodinou. (Pávková, 2008).

Ovšem podle vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělání, patří mezi zájmovou výuku tyto školní útvary:

- „*středisko volného času*“
- „*školní klub*“
- „*školní družina*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]).

Jak dále tato vyhláška uvádí, činnosti těchto zařízení jsou různá. Funkce *střediska volného času* je uskutečňování ve více sférách zájmové činnosti. *Školní klub* umožňuje zájmové vzdělání druhému stupni základní školy i několika škol, víceletým gymnáziím nebo konzervatořím. Do *školní družiny* mohou docházet především žáci prvního stupně základních škol. Organizace školní družiny je umožněna především účastníkům, kteří jsou přihlášení k pravidelnému dennímu docházení. Žáci, kteří jsou přihlášení ve školním klubu, nemohou zároveň navštěvovat školní družinu (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]).

Praktická část

V dnešní době je apelováno na rozvoj žáků, nejen intaktních, ale i mentálně postižených. Na kvalitu, kvantitu i dostupnost volnočasových aktivit. Proto se má praktická část práce věnuje šetření, u kterého bude zjištěno, v jaké míře se školní instituce snaží pro své žáky vytvářet, co nejlepší podmínky pro jejich rozvoj a jakým způsobem ovlivňují žáky se středně těžkým intelektovým postižením. Dále pak dojde ke zjištění, jak žáci se středně těžkým mentálním postižením tráví svůj volný čas mimo školu. Dotazování nebyli pouze žáci, ale i jejich rodiče, u kterých jsem se dotazovala na jejich spokojenost s nabídkou zájmových kroužků na škole, ve městě a jak podle nich zvolený zájmový kroužek jejich žáka ovlivňuje. Pořízení všech zveřejněných fotografií v práci bylo vytvořeno a následně zveřejněno se svolením dotyčného po vyplnění a podpisu prohlášení viz Příloha D.

5.1 Cíl praktické části a hypotéza

Hlavním cílem bakalářské práce je prozkoumat jednotlivé aspekty trávení volného času u žáků se středním těžkým mentálním postižením v Havlíčkově Brodě, v Chotěboři a v Jihlavě a to jak z pozice jedince, tak jako i jejich rodičů.

Parciálními cíli bakalářské práce jsou:

- Odhalení volnočasové aktivity žáků se středně těžkou mentální retardací ve školním prostředí, účast na zájmových kroužcích
- Zjištění spokojenosti žáků na zájmovém kroužku
- Odkrýt způsoby trávení volného času mimo školní prostředí u žáků se středně těžkou mentální retardací
- Ukázat spokojenost rodičů postiženého žáka s nabídkou volnočasových aktivit ve škole i mimo ni
- Prozkoumat ovlivnění žáků se středně těžkým intelektovým postižením při návštěvě zájmových kroužků

Na základě otázky č. 2 a č. 10 v dotazníku pro žáky a otázky č. 10, byla stanovena věcná hypotéza.

Věcná hypotéza: Dívky pomáhají rodičům s domácími pracemi v rámci volného času častěji než chlapci.

HA: Mezi dívkami a chlapci je v pomáhání rodičům s domácími pracemi statisticky významný rozdíl.

H0: Mezi dívkami a chlapci není v pomáhání rodičům s domácími pracemi statisticky významný rozdíl.

5.2 Metody sběru dat

Aby došlo ke splnění výzkumného cíle, byl použit **dotazník pro žáky**, který byl formou osobní spolupráce, vyplňován. Mohla jsem tak pozorovat jejich reakce, zaváhání a případně pomoci dovysvětlit význam otázky. Dotazník obsahoval nejen otázky uzavřené, ale i otevřené.

Podle Chrásky jsou dotazníky definovány jako: *„soustavy předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“* (Chráska, 2007, s. 163).

Gavora formuluje dotazník, jako metodu, u které jsou psanou formou pokládány otázky a dosáhnout posléze psané odpovědi (Gavora, 2000).

Dále byl zpracován dotazník pro rodiče, který obsahoval 13 otázek složený z několika možností vyplnění. Typy otázek byly, stejně jak v dotazníku pro žáky sestaven z uzavřených, otevřených i polootevřených otázek. Toto dotazníkové šetření bylo vytvořeno pro sběr dat k vytvoření zjištění spokojenosti rodičů volnočasových aktivit pro jejich děti v rámci školy a města.

U dotazníku pro rodiče jsem zvolila spolupráci s dotazovanými školami, aby dotazník byl doručen do jejich rukou a následně vyplněn bez mé osobní asistence.

Všichni před vyplňováním dotazníku byli seznámeni s účelem šetření a byli ujisti o zachování anonymity.

Žáci i jejich rodiče byli řádně informováni o zveřejnění fotografií a souhlasí s publikací své fotografie po účely bakalářské práce.

Výzkum byl prováděn v období únor, březen na všech třech školách. V Havlíčkově Brodě se zúčastnilo 13, v Chotěboři 14 a v Jihlavě 16 žáků. Celkem tedy odpovědělo 43 žáků a následně i 43 rodičů dotazovaných žáků.

Při vytváření dotazníku bylo na prvním místě, aby pokládané otázky byly jasné, srozumitelné a mohlo se na ně jednoduše odpovědět. Dotazník byl vytvořen pouze pro výzkum bakalářské práce. Vyplnění dotazníku bylo dobrovolné a nebyl vytvořen na respondenty žádný tlak. Snažila jsem se, aby vyplňování probíhalo v přátelském duchu pod žádným nátlakem. Větší část respondentů jsem znala již dříve, proto u seznámení a společně strávený čas probíhal v klidné atmosféře.

5.3 Organizace dotazníkového šetření

Než ještě došlo k vyplnění dotazníku, ověřila jsem si ve všech třech dotazovaných institucích jejich zájem o můj výzkum a následně zájem rodičů a povolení setkání se s dotazovanými žáky. Osloveni byli žáci a rodiče žáků Základní školy a Praktické školy U Trojice, Havlíčkův Brod, Základní školy a Praktické školy Chotěboř a Základní školy a Praktická školy Jihlava.

Postup výzkumného šetření byl rozdělen do několika částí. V úvodu byli všichni ujištěni, že se jedná o anonymní šetření a k čemu je dotazník učen. V druhé části došlo na vyplňování dotazníku. Nejprve byly všechny otázky přečteny, v případě nejasností vysvětleny. Následně pak došlo na samostatné vyplňování. Každý žák si vyplňoval svůj dotazník za pomoci asistence mojí, paní učitelky a asistenta pedagoga. V poslední části výzkumného šetření byli všichni opět ujištěni, že dotazník je anonymní a poděkovala jsem jim za jejich čas a pozornost, kterou mi věnovali.

U dotazníku pro rodiče bylo šetření prováděno prostřednictvím školních institucí, které jim dotazníky předaly. Vyhotovené a vrácené dotazníky jsem si posléze vyzvedla v zařízeních.

5.4 Charakteristika zařízení participujících na výzkumu

Pro výzkumné šetření jsem navštívila tři instituce, na kterých bylo šetření prováděno. Ve všech institucích šetření probíhalo v přátelské atmosféře bez žádných problémů a komplikací. Jedná se o tyto školská zařízení:

Základní škola a Praktická škola U Trojice, Havlíčkův Brod

Základní škola a Praktická škola U Trojice nabízí dětem s poruchami chování, poruchami učení, dětem s poruchou autistického spektra, s mentálním postižením všech stupňů, s poruchami CNS aj., individuální péči včetně vzdělání, příjemné prostředí, kvalifikované pedagogy, speciální pomůcky a mnoho dalšího. Nachází se v klidném prostředí na okraji městského parku. Ke škole patří i velká školní zahrada, o kterou se žáci náležitě starají.

Na oběd děti dochází do nedaleké školní jídelny. Ta bohužel není součástí školy.

Jsem zaměstnancem této organizace již sedmý rok, a proto vím, že je pro školu prioritní, aby každé dítě dostalo co nejindividuálnější péči, jak si zaslouží. Škola nabízí vzdělání v základní škole praktické, základní škole speciální, v praktické škole jednoleté a praktické škole dvouleté. Součástí školy je i školní družina, kde si děti mohou krátit svůj čas na čekání na autobus, rodiče, prarodiče.

V letošním školním roce 2017/2018 bylo otevřeno celkem 10 tříd. Zařazení dětí do tříd je děleno podle věku a způsobu jejich vzdělání.

Základní škola a Praktické škola U Trojice vzdělává žáky základní školy speciální podle Školního vzdělávacího programu Otevřená škola 2. a 3. část (RVP pro žáky základní školy speciální).

Obrázek 1 - Základní škola a Praktická škola U Trojice, Havlíčkův Brod. Vlastní zdroj

Bezbariérová budova s velkou vstupní halou nabízí třídy vybavené interaktivními tabulemi, PC učebnu, rehabilitační místnost a v neposlední řadě keramickou dílnu a pracovní dílnu vybavenou ponky pro práce se dřevem, kovem atp.

Škola je také velice moderní ve výuce a snaží se vzdělání dětem co nejvíce zpestřit a zpříjemnit. Pedagogický tým je zapojen během školního roku do mnoha projektů. Jako je například E-Twinning, Čtenářská gramotnost, Ovoce do škol aj. V rámci terapií má škola nově vybudovaný snoezelen, nabízí pravidelnou canisterapii, kurzy plavání, docházení do solné jeskyně viz obrázky viz Příloha C. Děti měly možnost také poznat kouzlo hippoterapie. Škola má také svůj školní sbor Jitro, které pravidelně vystupuje na nejen školních akcích, ale i akcích pořádané městem či obcemi patřící k městu. Po vyučování funguje školní družina, která nabízí dětem zpříjemnění času tím, že nabízí kroužky, kam děti mohou docházet. Zájmové aktivity jsou určeny pro všechny děti ze školy a mohou si vybrat z této nabídky:

- Logopedické hrátky
- Vaření
- Keramická dílna
- První pomoc
- Tvoření z přírodních materiálů
- Sportovní kroužek
- Dramatický kroužek
- Taneční kroužek

Logopedické hrátky jsou zaměřeny na procvičování řeči formou říkánek, čtení pohádek, básniček. Také se navštěvuje místní Krajská knihovna, kde se děti seznamují s jejím chodem a nabídkami.

Vaření je jeden z nejoblíbenějších kroužků na škole. V kroužku se děti naučí základy vaření, snadné recepty, které zvládnou děti uvařit i doma. Nakonec si své dobroty sní, případně odnesou domů na ochutnání.

Taneční kroužek je zaměřen na Street Dance, kde se děti učí choreografii a své umění poté prezentují na různých kulturních akcích.

Sportovní kroužek je zaměřen na sezonní sporty a tak děti mají možnost seznámit se se sporty, které neměly například možnost poznat.

Kroužek První pomoc je pro děti, který mají zájem seznámit se s jejími základy a pomoci pak někomu, kdo to bude potřebovat. Pravidelně se na konci roku pořádá malá soutěž Malý záchranář, do které jsou zapojeni i ostatní školy.

Keramická dílna je také jeden z nejoblíbenějších kroužků. Děti vyrábí tematické produkty, které se následně vypalují ve školní peci a poté si je odnáší domů.

Obrázek 2 - Kroužek Vaření. Vlastní zdroj.

Obrázek 3 - Kroužek Vaření. Vlastní zdroj.

Obrázek 4 - Kroužek Keramická dílna. Vlastní zdroj

Obrázek 5 - Kroužek Keramická dílna. Vlastní zdroj

Obrázek 6 - Sportovní kroužek. Vlastní zdroj

Obrázek 7 - Kroužek Tvoření z přírodních materiálů. Vlastní zdroj

Základní škola a Praktická škola Chotěboř

Tato škola se nachází na kraji menšího města Chotěboř. Stejně tak, jako v Havlíčkově Brodě, je škola určena jak pro žáky, kteří se z nějakého důvodu nemohou docházet na běžnou základní školu, tak i pro běžné studenty základní školy. Součástí školy je školní pozemek, hřiště, školní jídelna a internát.

Tato budova, stejně jako U Trojice, je bezbariérová, třídy jsou vybaveny interaktivními tabulemi. Škola je také vybavena učebnou Fyziky a Chemie a nechybí ani výtvarný ateliér.

Ve škole se dále nachází počítačová učebna, rehabilitační sál a dokonce i pingpongové stoly, kde se pořádají pravidelné turnaje ve stolním tenise.

Škola nabízí vzdělání na Základní škole, v přípravném stupni Základní školy speciální, ve Speciální škole a po úspěšném ukončení desetileté povinné školní docházky pak mohou pokračovat na Praktické škole jednoleté nebo dvouleté. Nechybí zde ani družina.

Jak Základní škola a Praktická škola U Trojice v Havlíčkově Brodě, tak v Chotěboři jsou zřizovány Krajem Vysočina.

Ve škole je celkem 9 tříd. Třídy jsou uzpůsobeny tak, aby každému dítěti byla věnována individuální péče pedagogem a asistentem pedagoga.

I tato instituce je zapojena do několika projektů, aby co nejvíce zpříjemnila výuku žákům všech kategorií.

Školní družina je určena pro žáky dojíždějící, kteří si tím krátí čas na čekání na autobus, ale také pro nedojíždějící jak prvního stupně, tak i druhého. Pro ty starší jsou nachystány aktivity od třetí hodiny odpolední. Kroužky, které družina nabízí, jsou tyto:

- Hudebně dramatický kroužek
- Divadelní kroužek
- Vaření
- Keramický kroužek
- Gymnastický kroužek
- Počítače
- Sportovní kroužek

Kroužky vedou učitelé a jejich největším zájmem je, aby se děti do kroužku těšily, naplnilo to jejich očekávání a v neposlední řadě si odnesly z každé hodiny něco zajímavého.

Do každého kroužku je přihlášeno 10 - 15 žáků. Kroužek, který má největší účast je kroužek Vaření, stejně tak na Základní škole a Praktické škole U Trojice, Havlíčkův Brod.

Základní škola speciální a Praktická škola Jihlava, příspěvková organizace

Tato příspěvková organizace se nachází v krajském městě Jihlava, která má sídlo v klidné části mezi sídlištěm. Je bezbariérová, přízemní s velkou zahradou, sportovním hřištěm, kde se nachází mimo jiné venkovní trampolína a stůl pro stolní tenis. Základní škola speciální a Praktická škola Jihlava, příspěvková organizace patří mezi největší svého typu v celé České republice.

Škola si klade za cíl poskytovat žákům co nejvíce dovedností a znalostí tak, aby byli žáci co nejvíce samostatní a byli se schopni zapojit do společenského, eventuálně pracovního života. Pedagogům také jde o upevnění sebevědomí a uvědomění vlastních hodnot.

Vybavení této školy je moderní a multifunkční. Interaktivní tabule a PC s dotykovým monitorem se nachází v každé třídě. Dále zde můžeme najít vířivou vanu, závěsné houpačky, polohovací lůžka, vaky a jiné pomůcky určené pro masáže a relaxaci. Nechybí zde ani hrncířský kruh na vypalování keramiky, cvičná kuchyňka, cvičný byt, relaxační místnost snoezelen s vodní postelí i víceúčelová dílna.

V základní škole speciální je celkem 8 tříd pod vedením vystudovaných speciálních pedagogů, asistentů pedagoga a vychovatelů. V základní škole praktické jsou celkem 3 třídy. Ve škole se nachází také školní družina, která je k dispozici v samostatné víceúčelové místnosti, která slouží pro pracovní, zájmovou i odpočinkovou činnost. Škola nabízí tyto zájmové činnosti:

- Výtvarný kroužek – Barvínek
- Cyklistický kroužek
- Gymnastický kroužek
- Počítačový kroužek
- Sportovní kroužek
- Výtvarný kroužek – Šikulové

Kroužky jsou postaveny na smysluplném využívání volného času. Pedagogům jde hlavně o rozvíjení schopností žáků, procvičování jemné a hrubé motoriky, prohloubení jejich dovedností a pochopení případných neúspěchů. Rozvíjejí jejich komunikativnost a kladou důraz na rozvíjení diskuzí a projevovat svůj názor

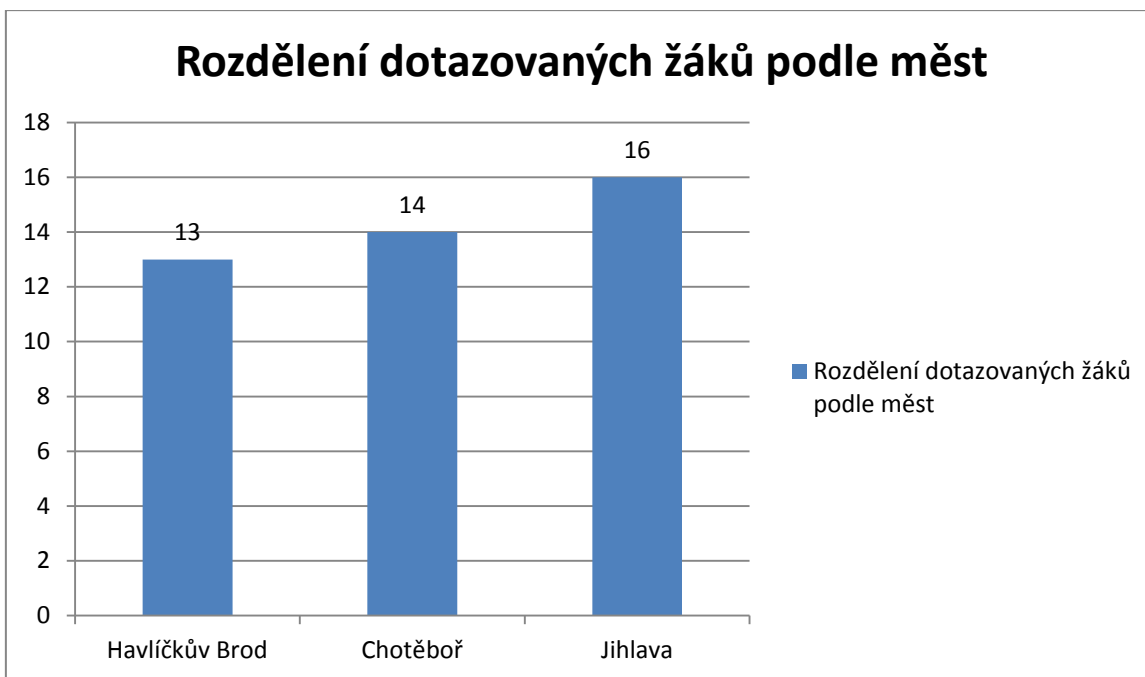
Jak již bylo zmíněno celkem se dotazníků zúčastnilo 43 žáků. Dotazovaných dívek bylo 16 a chlapců 27. Z výsledku může být patrné, že na školách je v kategorii středně těžké mentální retardace více chlapců než dívek.

5.5 Charakteristika výzkumného vzorku

V této podkapitole je graficky znázorněn počet žáků ze všech dotazovaných měst, dotazovaných chlapců a dívek jejich věk a účast na zájmovém kroužku ve škole.

Dále zobrazím počet rodičů podle pohlaví, kteří se účastnili na vyplňování dotazníku, věkové kategorie.

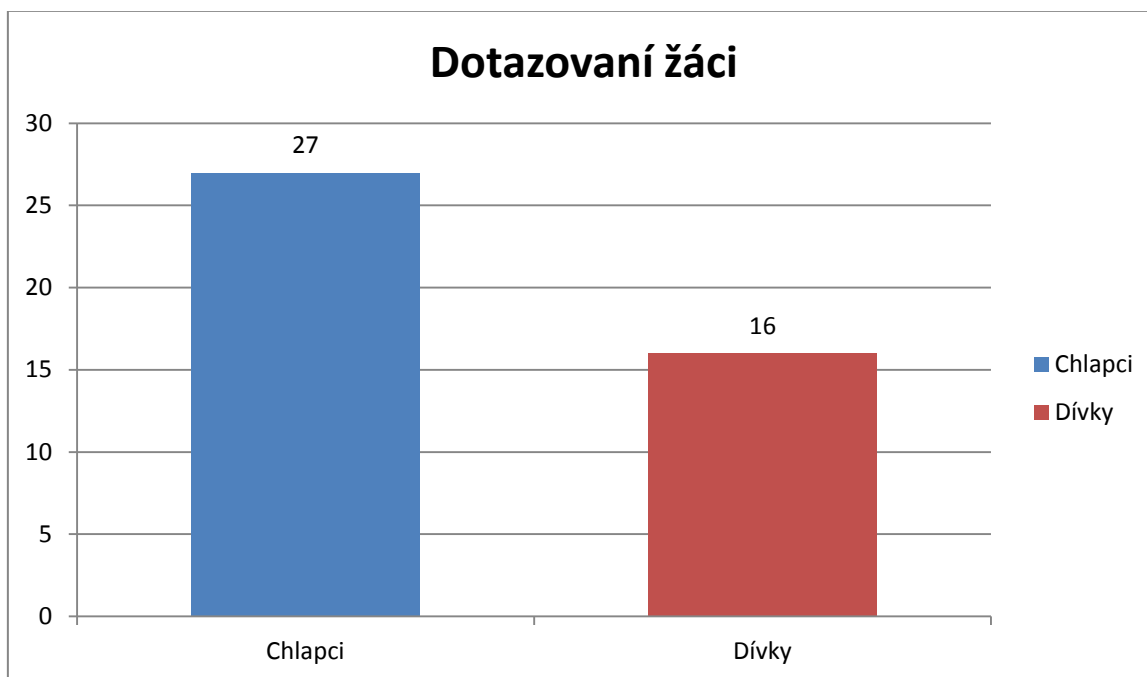
Jak již bylo zmíněno, na výzkumném šetření se podílelo 13 žáků z Havlíčkova Brodu, 14 žáků z Chotěboře a 16 z Jihlavy.

Graf 1 - Rozdělení dotazovaných žáků podle měst.

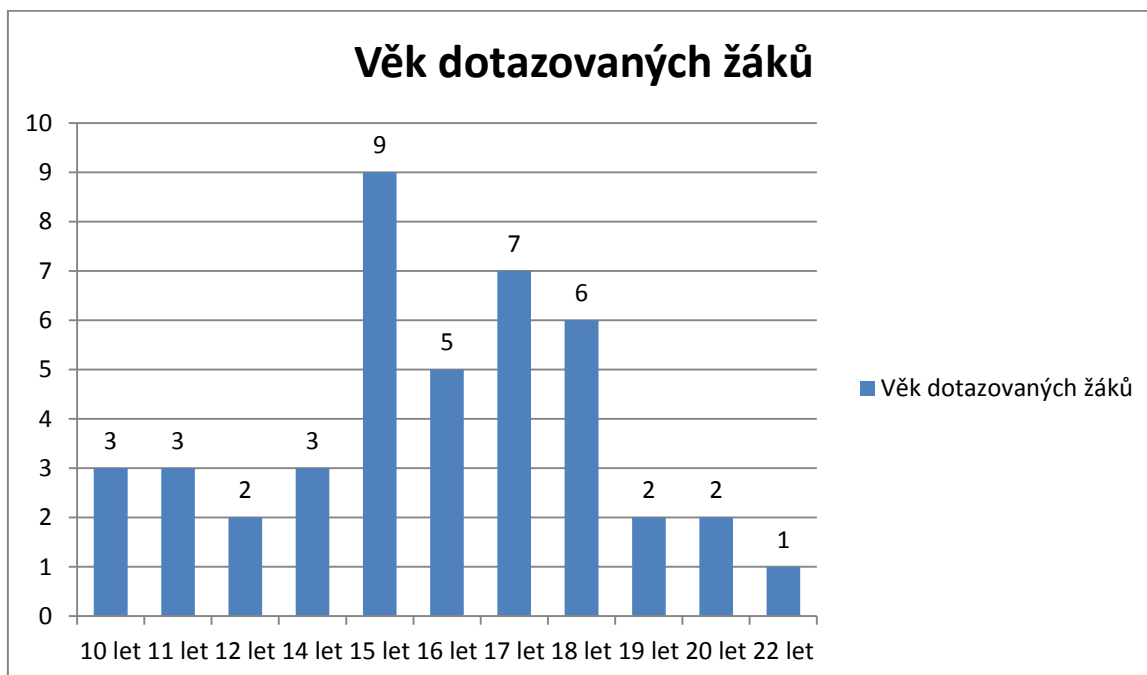
V této podkapitole je graficky znázorněn počet dotazovaných chlapců a dívek jejich věk a účast na zájmovém kroužku ve škole.

Dále zobrazím počet rodičů podle pohlaví, kteří se účastnili na vyplňování dotazníku, věkové kategorie.

Graf 2 – Pohlaví dotazovaných žáků.

Věková hranice dotazovaných žáků se pohybovala od 10 let až do 22 let. Nejvíce žáků bylo ve věku 15 let. Žáci ve věku 13 let a 21 let nebyli dotazováni.

Graf 3 – Věk dotazovaných žáků.

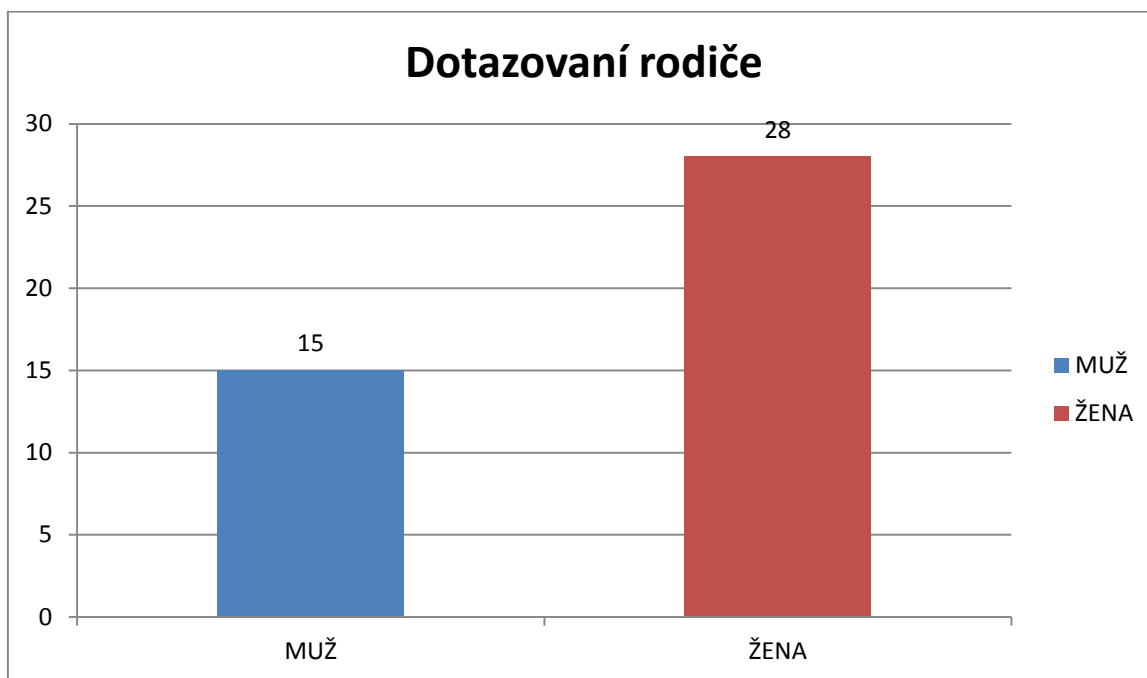
Mezi dotazovanými 21 žáků uvedlo, že se nenavštěvuje žádný zájmový kroužek, který škola nabízí, naproti tomu 22 žáků kroužek navštěvuje.

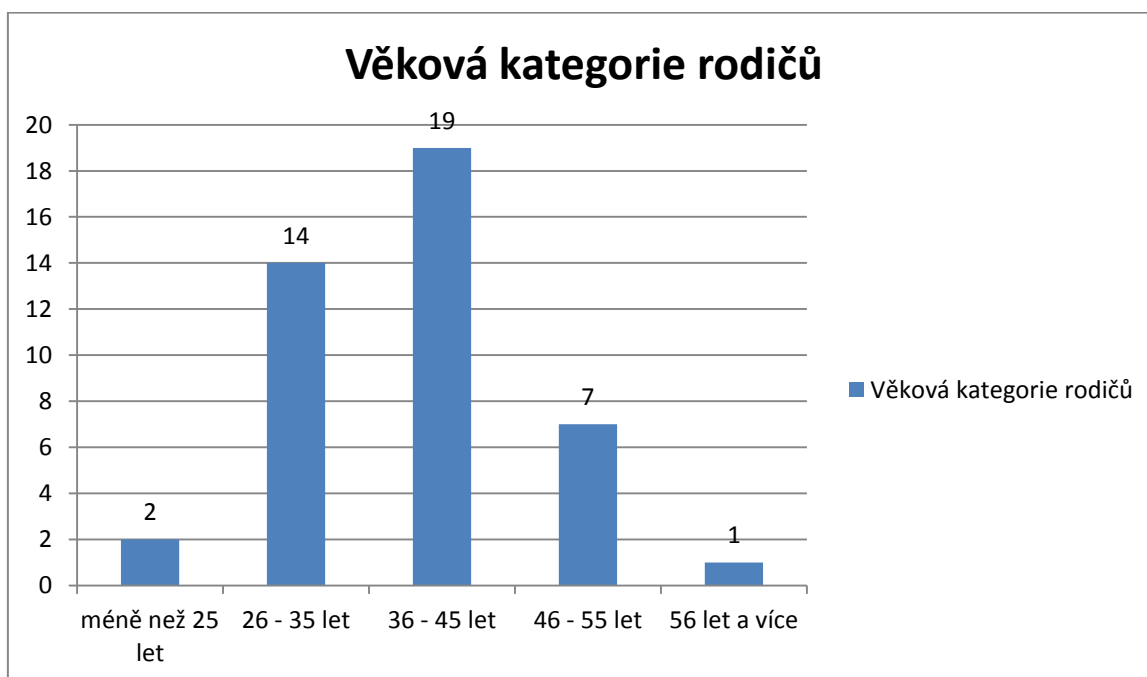
Graf 4 – Návštěvnost zájmových kroužků.

Mezi rodiči z celkového počtu 43 se zúčastnilo dotazování žen a mužů v poměru 28 : 15.

Graf 5 - Dotazovaní rodiče

Graf 6 - Věková kategorie rodičů.

5.6 Interpretace výsledků - žáci

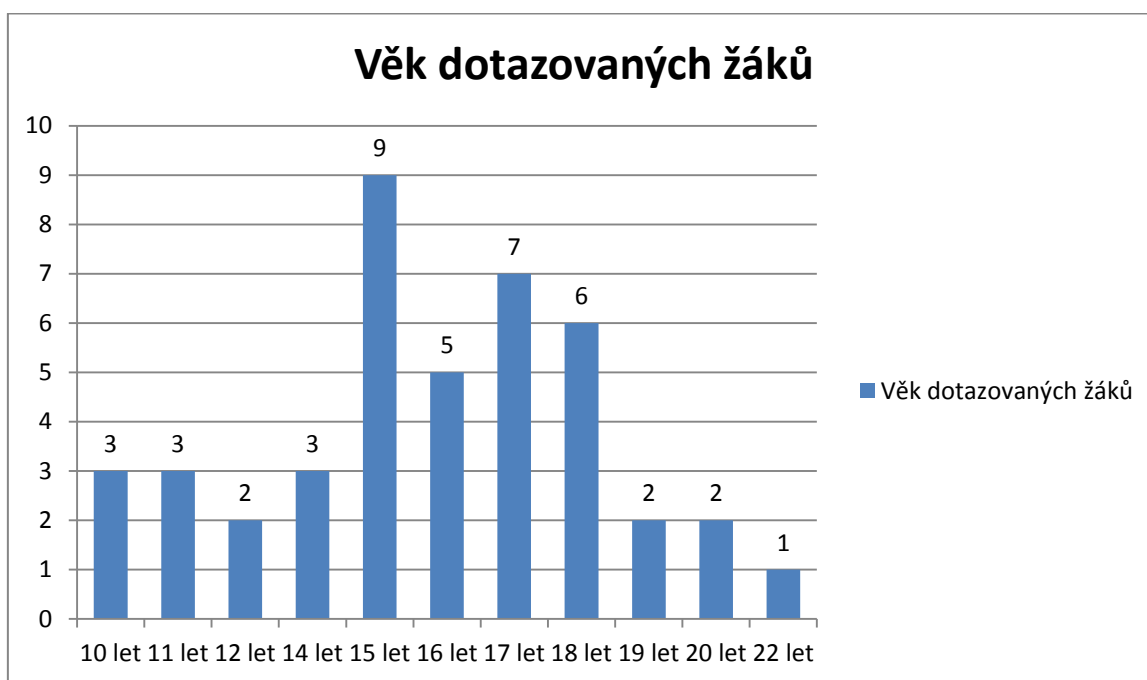
U dotazníku pro žáky bylo nachystáno celkem 12 otázek, které vyplňovali buď samostatně, nebo s pomocí. Otázky byly sestaveny v takové úrovni, aby žáci se středně těžkou mentální

retardací otázku pochopili s ohledem na jejich IQ. U dotazníku pro jejich rodiče bylo nachystáno celkem 13 otázek. Některé otázky u obou dotazníků byly otevřené, některé uzavřené. Dále u obou dotazníků byly první 2, až 4 otázky zaměřeny na zjištění údajů o samotném respondentovi. Ostatní otázky byly zaměřeny v obou případech na konkrétní zjišťování o jejich volnočasové aktivitě, účasti či spokojenosti. V této části zhodnotím odpovědi dotazovaných žáků a také odpovědi jejich rodičů. Celkem bylo vyplněno 43 dotazníků pro žáky a 43 dotazníků pro jejich rodiče.

U dotazníku pro žáky se středně těžkou mentální retardací byly tyto otázky:

- ***Kolik je Ti let?***

Jak již bylo zmíněno, dotazovaní se pohybovali v rozmezí 10 – 22 let. Věková kategorie je napříč prvním a druhým stupněm. I žáků praktických škol. Nejvíce žáků bylo ve věku 15 let. Zde se ukazuje, že nejvíce žáků je na druhém stupni.

Graf 7 - Věk dotazovaných žáků

- ***Jsem chlapec nebo dívka?***

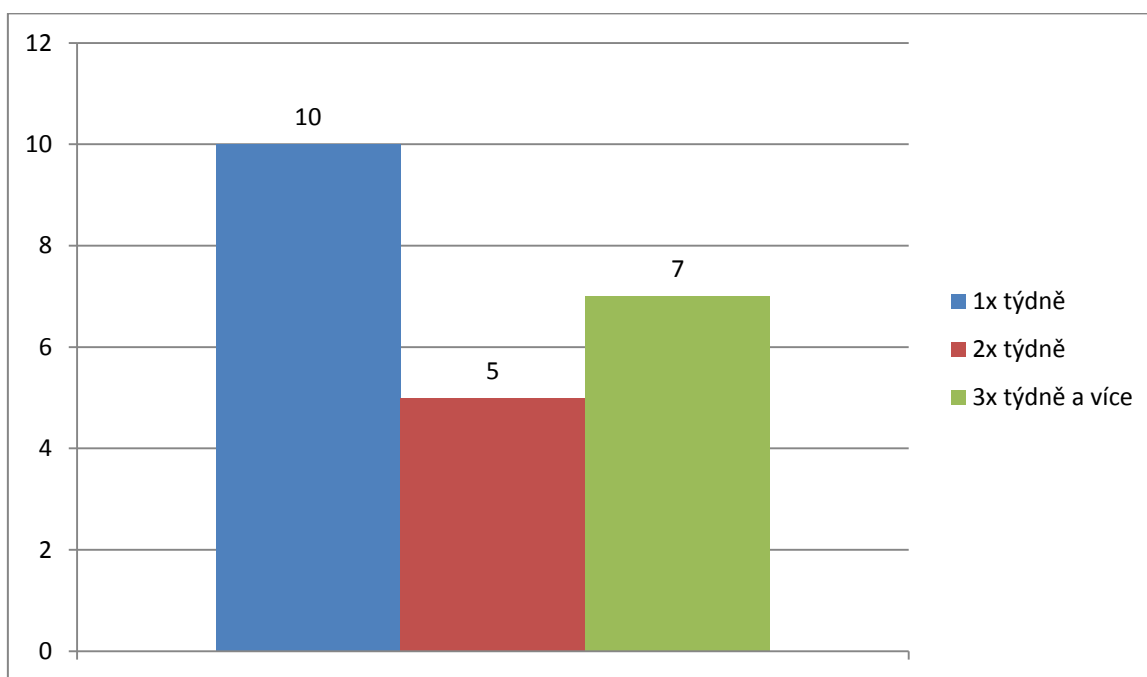
Z celkového počtu dotazovaných bylo 27 chlapců a 16 dívek. Je tedy patrné, že je na škole více chlapců než dívek.

- ***Navštěvuješ ve škole kroužek po vyučování?***

Zde žáci odpovídali buď ano či ne. V tomto případě 22 dotazovaných odpovědělo ano a o jednoho respondenta méně ne. Tady můžeme vidět, že odpovědi jsou vyrovnané a jen polovina dotazovaných má o zájmový kroužek ve škole zájem.

- ***Jak často? (Respondent odpovídá na otázku v případě, že u předchozí otázky odpoví ano).***

Téměř polovina respondentů, kteří odpověděli ano u předchozí otázky, navštěvují zájmový kroužek na škole 1x týdně. 7 žáků dokonce navštěvuje školní kroužek 3x týdně.

Graf 8 - Návštěvnost zájmového kroužku.

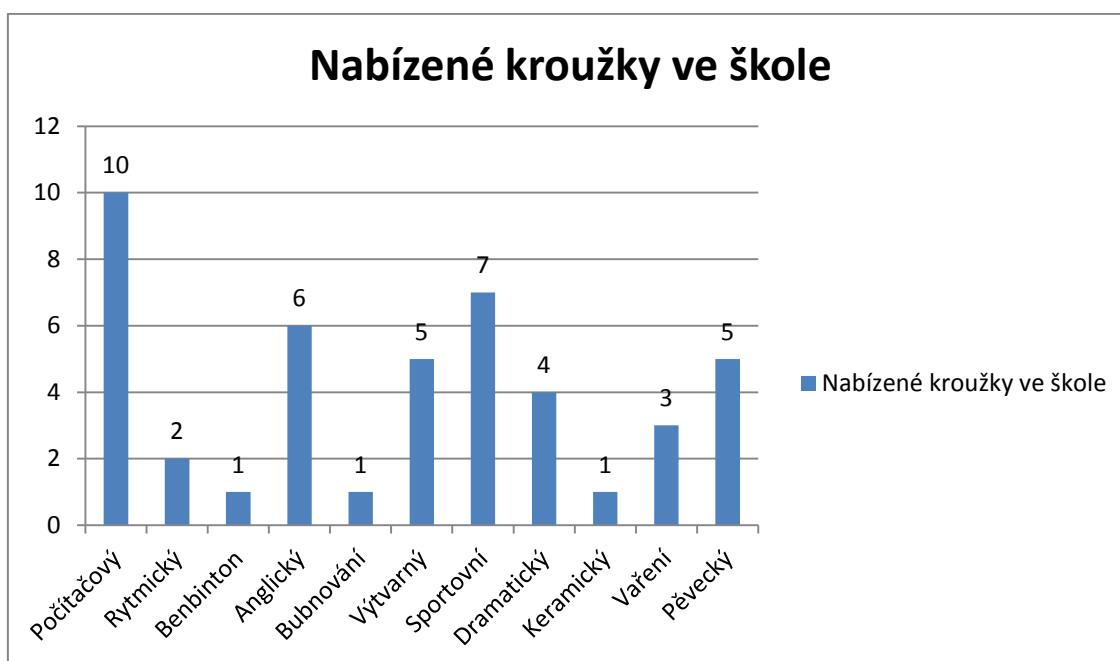
- ***Jaký kroužek ve škole navštěvuješ?***

U této otázky byla odpověď otevřená. Žáci si zde sami dopsali, jaký kroužek ve škole navštěvují. Protože každá škola nabízí jiné kroužky, odpovědi dětí byly velice pestré. Jak je na grafu patrné, nejoblíbenější kroužek je Počítačový. To nasvědčuje také dnešní moderní době, kdy je počítač už téměř v každé rodině a děti, i dospělí, si bez počítače nedovedou domácnost představit.

Zajímalo mě, co je náplní počítačového kroužku. Pedagogové, kteří počítačový kroužek na školách vedou, se v odpovědích shodli. Jedná se o základní práci s Microsoft Word, psaní, upravování textu, vkládání obrázku. Dále základní práce v programu Malování. Učí se také

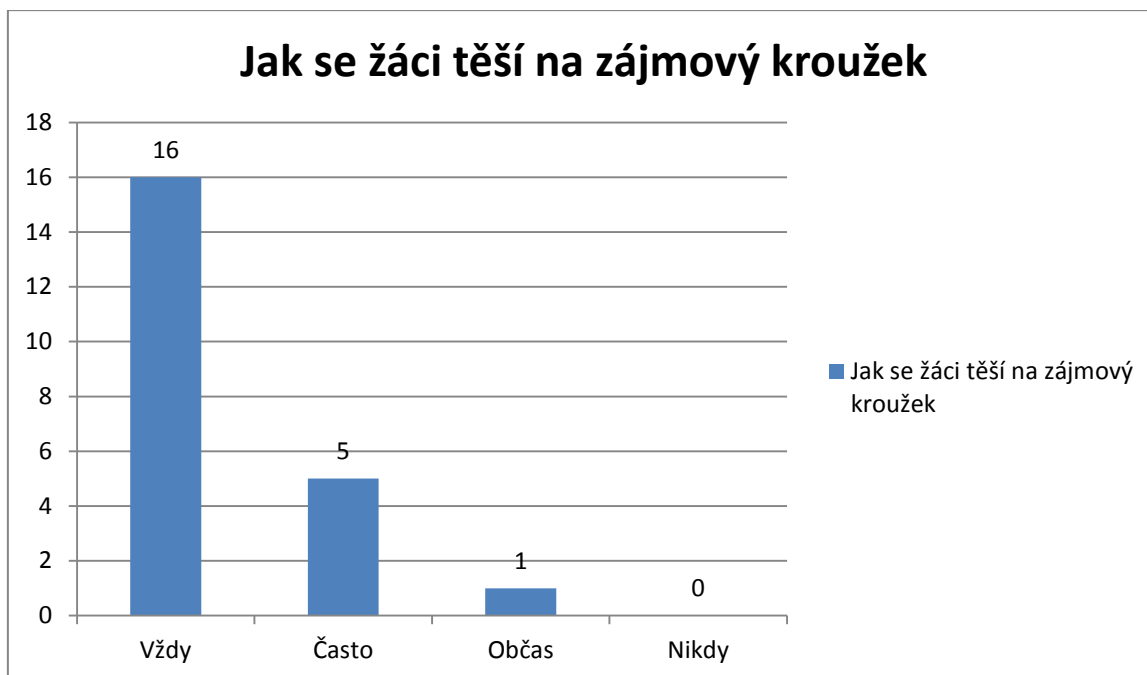
pracovat s internetem, vyhledávat obrázky, písničky a ukládat je do počítače. Vše je vyučováno zábavnou formou a jedná se o procvičování učiva, probíraného v běžné výuce. V neposlední řadě se zde učí, jak se vyvarovat nebezpečí na internetu a jak se k počítači chovat.

Druhým nejnavštěvovanějším kroužkem je pak kroužek Sportovní. Hned za ním pak Anglický. Zde je vidět, jak žáci mají zájem nejen o prohlubování učiva, ale také o pohybovou aktivitu.

Graf 9 - Návštěvnost konkrétních kroužků.

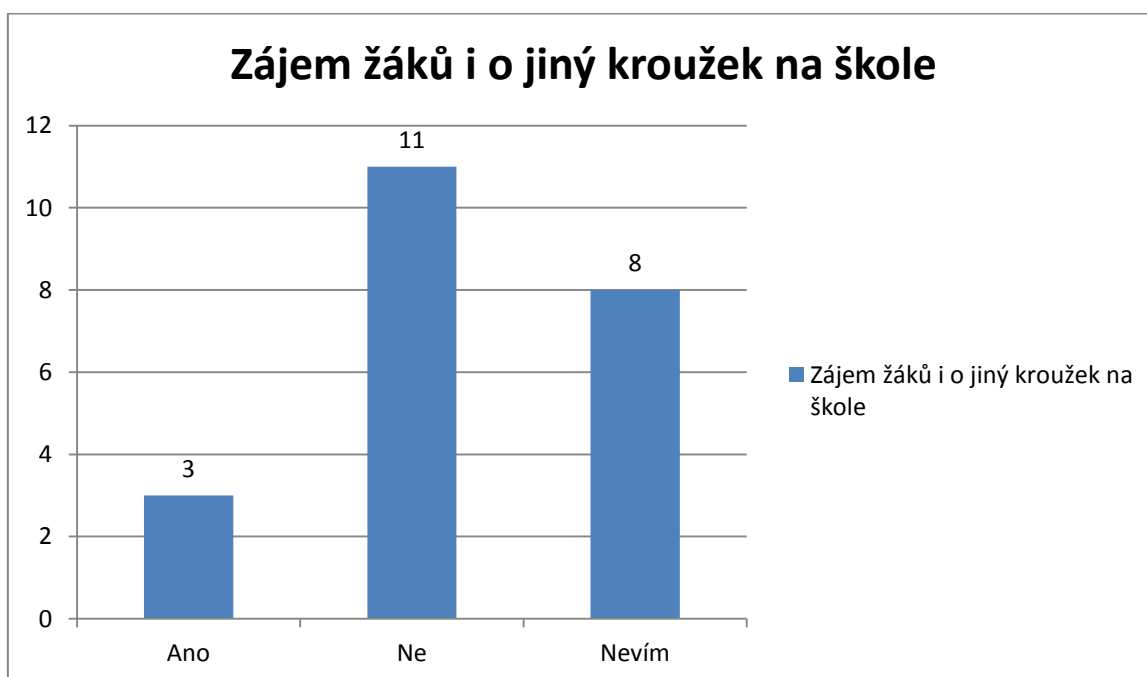
- ***Těšíš se na kroužek?***

Graf 10 - Jak se těší žáci na zájmový kroužek

Zde je vidět jednoznačná převaha, že více jak polovina žáků se vždy těší na jejich zvolený zájmový kroužek. Nikdo z korespondentů neodpověděl, že se na kroužek nikdy netěší. To vypovídá o tom, že školy se snaží o spokojenost a kvalitu výuky zájmových kroužků.

- *Přál by sis na škole i jiný kroužek?*

Graf 11 - Zájem žáků i o jiný zájmový kroužek

Pokud se objevila odpověď ano, žák měl v následující otázce dopsat, o jaký kroužek by konkrétně zájem měl. Je ovšem patrné, že nadpoloviční většina o jiný kroužek zájem nemá a jsou tak spokojeni s nabídkou jejich školy.

- ***Pokud odpovíš ano u předchozí otázky, o jaký kroužek by to měl být?***

V tomto případě odpověděli pouze 3 z dotazovaných. Každý odpověděl jiný kroužek. Při vyplňování dotazníku jsem se jich osobně ptala, proč zrovna tento kroužek, který napsali. Vždy se jednalo o odpověď stejnou – Protože to je jejich nejoblíbenější činnost, kterou by chtěli dělat i ve škole po vyučování v rámci zájmového kroužku. Včelařský kroužek mě velice zaujal. Jde o tyto odpovědi:

1. Fotbalový
2. Malování
3. Včelařský

- ***Proč školní kroužek navštěvuješ?***

U této otázky mohli žáci odpovědět i na více odpovědí. U tohoto výsledku je patrné, že téměř většina má o kroužek zájem. Pouze 2 žáky na kroužek přihlásili rodiče. Jenom 4 žáci chodí na kroužek i proto, že tam chodí jeho kamarádi. Potvrzuje se tedy, že žáci jsou s kroužky ve škole spokojeni a mají o kroužek zájem.

Graf 12 - Důvod, proč žáci navštěvují zájmový kroužek

Poslední tři otázky v dotazníku se týkaly mimoškolních aktivit. Zajímalo mě, jak i žáci, kteří nenavštěvují zájmové kroužky ve škole, tráví svůj volný čas. Zda navštěvují i nějaké jimi zvolené kroužky mimo školní prostředí.

- ***Jak trávíš čas po škole?***

I u této otázky mohli žáci zvolit více odpovědí. Téměř vyrovnané jsou odpovědi, že tráví mimoškolní čas venku s kamarády, nebo ve školní družině nebo jsou doma u televize. Následuje pak odpověď, že tráví čas u PC. Nejméně pak pomáhají rodičům v domácnosti a sportují. Můžeme tedy tvrdit, že svůj čas tráví i aktivně venku. Nabízí se však otázka, zda venku s kamarády využívají sportovně nebo pouze posedáváním na lavičkách.

Graf 13 - Trávení volného času žáků mimo školu

- **Navštěvuješ i nějaký kroužek mimo školu?**

V tomto případě se jednalo o jasnou odpověď. Tři z dotazovaných se k této otázce nevyjádřili. 4 žáci napsali, že jiný kroužek navštěvují. Téměř absolutní většina odpověděla, že žádný kroužek mimo školu nenavštěvuje. Je mnoho důvod, proč kroužek nenavštěvují. Nedostatečná nabídka kroužků ve městě, neinformovanost rodičů či nezájem dětí.

Graf 14 - Navštěvování zájmových kroužků mimo školu

Poslední otázka opět navazovala na tu předchozí. V případě, že dotazovaný odpověděl ano, měl uvést, o jaký konkrétní kroužek jde.

Každý žák uvedl opět jiný kroužek:

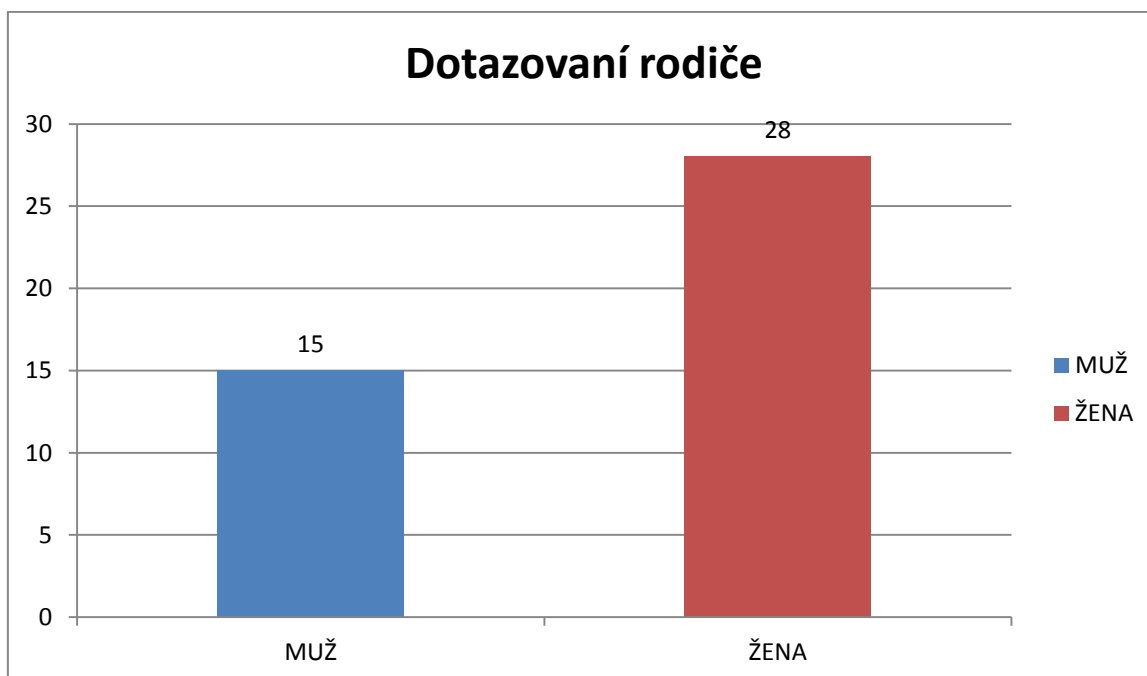
1. Koně
2. Adapta
3. Charita
4. Futsalový

5.7 Interpretace výsledků výzkumů – rodiče

U dotazníku pro rodiče žáků se středně těžkou mentální retardací bylo připraveno celkem 13 otázek. První čtyři otázky byly založeny na informacích o dotazovaných. Zbylé otázky se týkaly volnočasových aktivit jejich dětí. Dotazník rodiče vypracovali samostatně a anonymně. Pro výzkumné šetření byly použity tyto otázky:

- *Jste žena – muž*

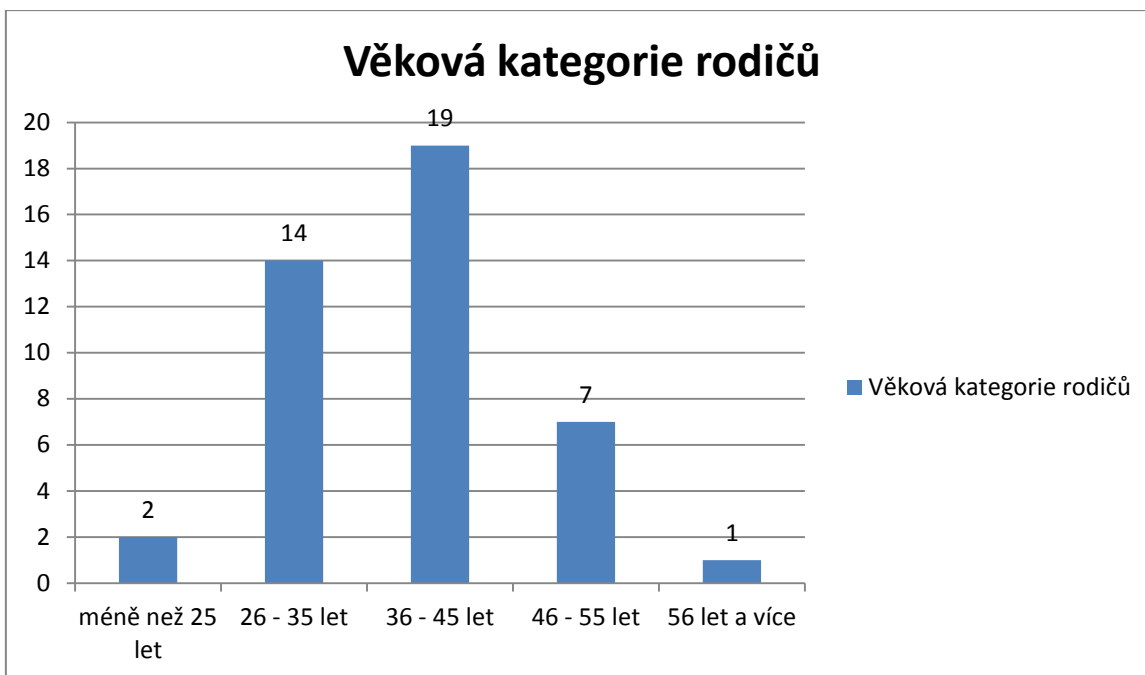
Můžeme z tohoto výsledku konstatovat, že více se o tento dotazník zajímaly ženy.

Graf 15 - Pohlaví dotazovaných rodičů.

- *Do jaké věkové kategorie patříte?*

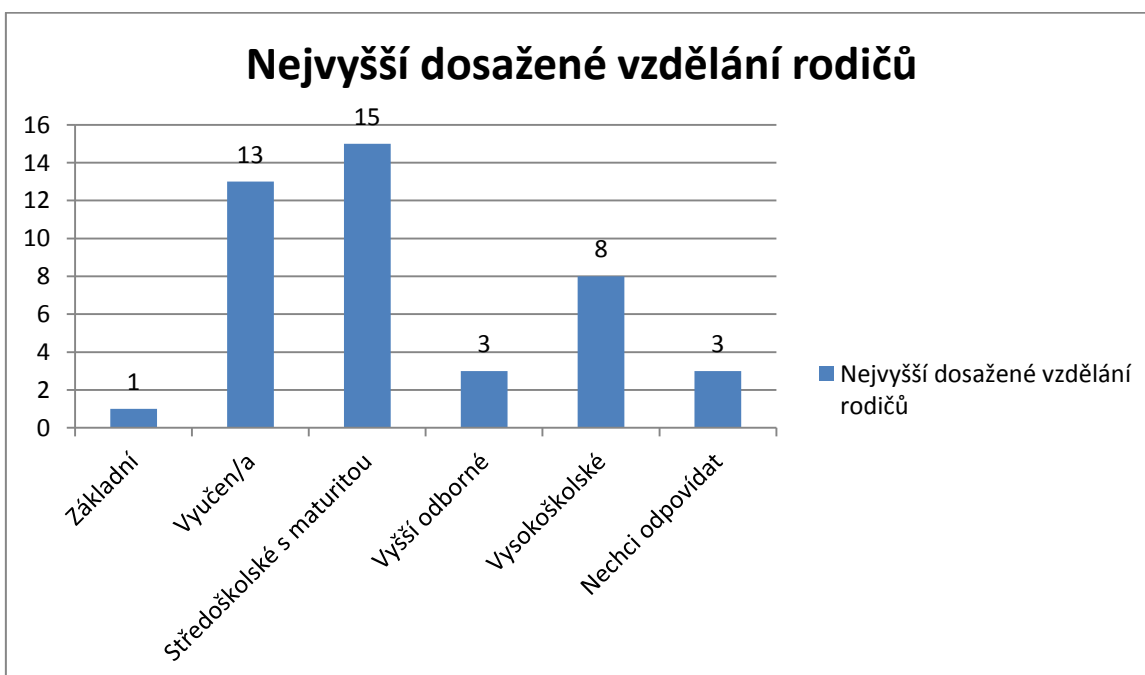
Zde rodiče měli, zaškrtnou, do jaké věkové kategorie patří. Tento typ otázky se zvolil kvůli diskrétnosti. Nejvíce odpovídajících bylo ve věkové kategorii 36 – 45 let. Rodiče jsou poměrně mladí

Graf 16 - Věková kategorie rodičů.

- **Vaše nejvyšší dosažené vzdělání**

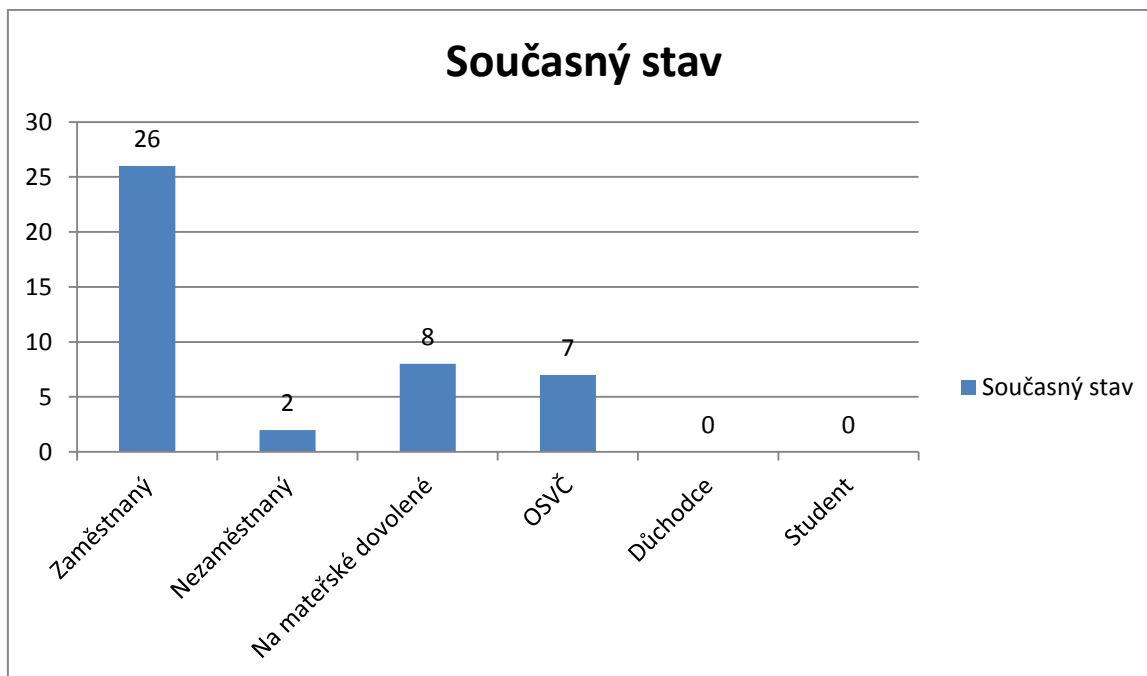
V této otázce rodiče zaškrtnli vyhovující odpověď z možností. Nejvíce rodičů dosáhlo středoškolského vzdělání ukončené maturitou. Následují rodiče, kteří jsou vyučeni. Pouze jeden rodič má základní vzdělání. 8 rodičů dokonce dosáhlo vysokoškolského vzdělání.

Graf 17 - Dosažené vzdělání rodičů.

- ***Jste***

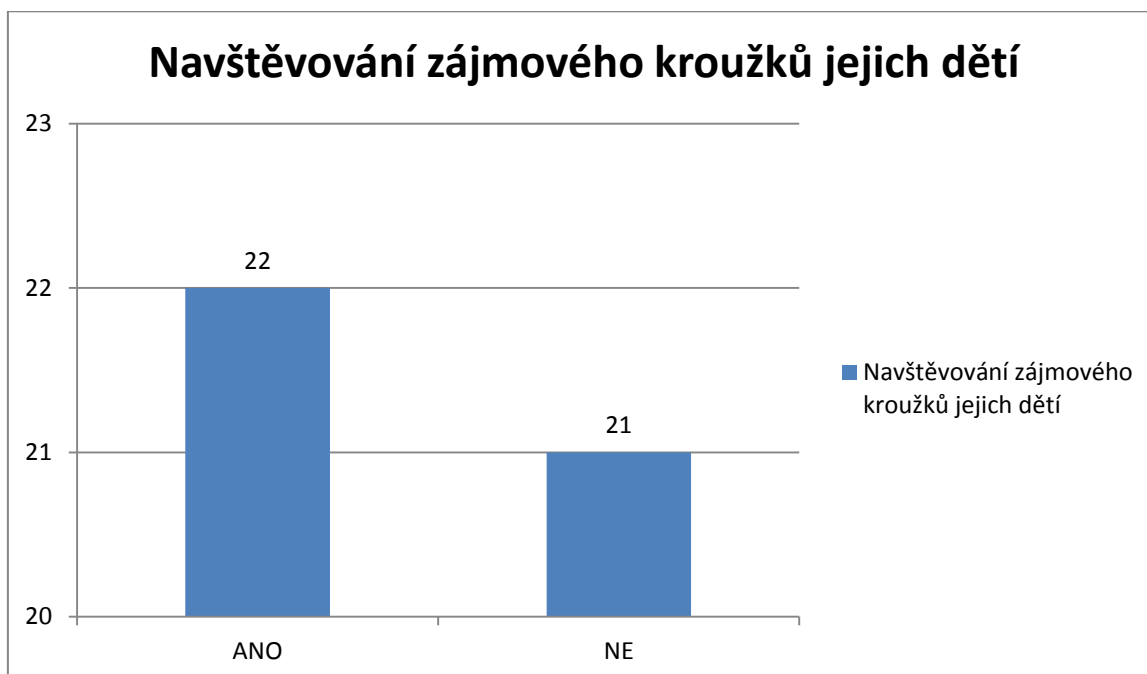
Více jak polovina dotazovaných rodičů je zaměstnaných. Nikdo z nich není důchodce ani student.

Graf 18 - Současný stav rodičů.

- **Navštěvuje Vaše dítě nějaký kroužek ve škole?**

Odpovědi rodičů jsou totožné s odpověďmi dětí. 22 rodičů odpovědělo, že jejich dítě navštěvuje zájmový kroužek v jejich kmenové škole.

Graf 19 - Účast žáků na zájmovém kroužku.

- **Pokud ano, jaký**

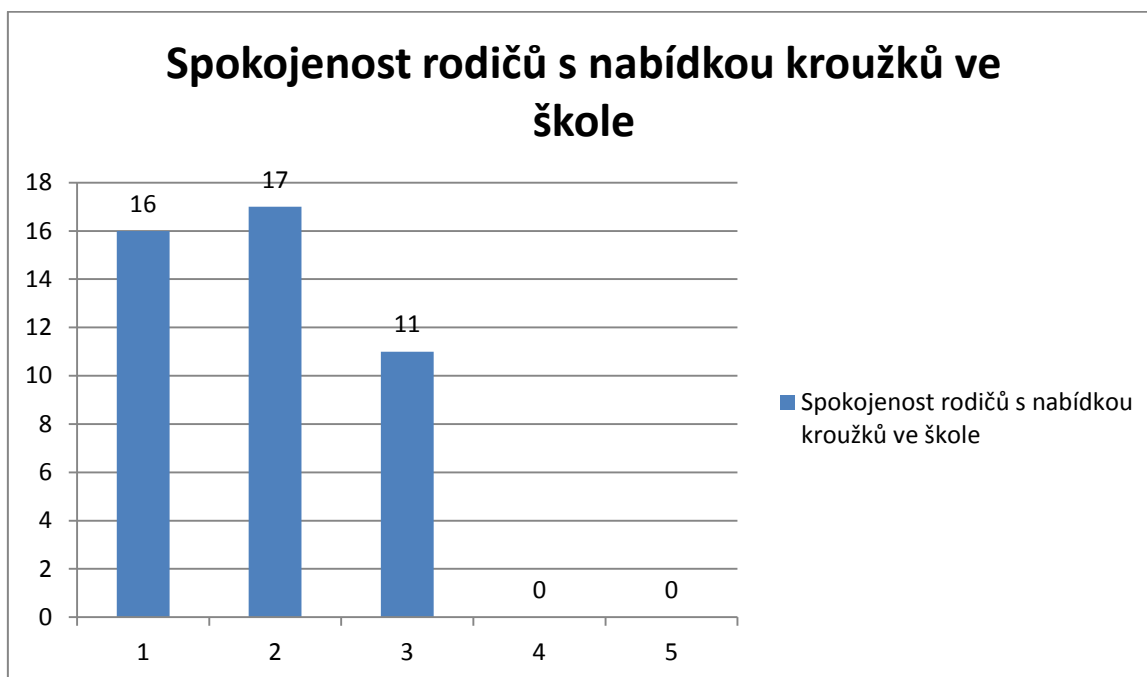
U této otázky rodiče doplňovali odpověď. Jednalo se o stejné odpovědi, jako vyplňovali žáci ve škole. Jedná se o tyto kroužky:

- Vaření
- Sportovní
- Anglický
- Výtvarný
- Keramický
- Dramatický
- Rytmičtý
- Počítačový
- Pěvecký

Zde se ukazuje, že rodiče mají přehled o tom, co jejich dítě navštěvuje za zájmový kroužek ve škole.

- ***Jste spokojeni s nabídkou kroužků, které škola organizuje pro Vaše dítě?***

U této otázky se hodnotilo označením známky, jako ve škole. Nejvíce rodiče hodnotili jako chvalitebně. Tedy za 2. Známkou 4 a 5 nehodnotil nikdo. Je tedy znát, že rodiče jsou převážně spokojeni se školní nabídkou kroužků.

Graf 20 - Spokojenost rodičů s nabídkou školy.

- ***Co byste případně změnili u nabídky kroužků ve škole?***

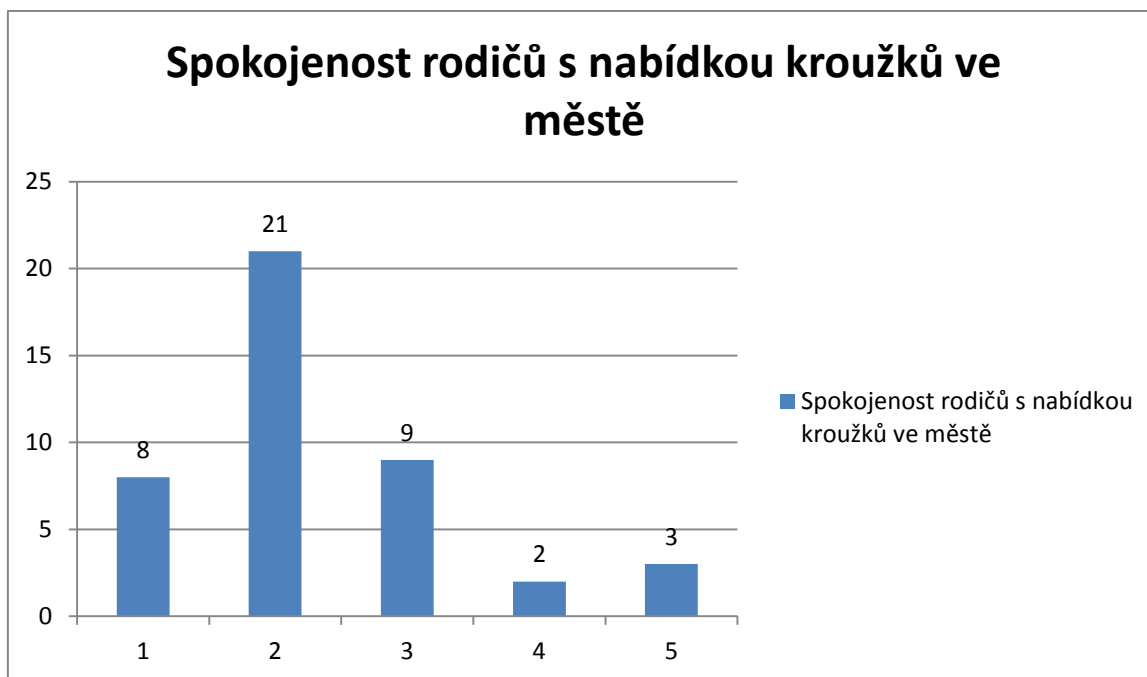
35 rodičů by neměnilo u nabídky kroužků ve škole nic. Zbýlých 8 rodičů se vyjádřilo a navrhuje:

- více možností kroužků v přírodě
- více sportovních aktivit
- jógu
- fotbal
- větší pestrost, rozmanitost

Tyto odpovědi odpovídají odpovědím u předchozí otázky. Protože většina rodičů hodnotila známkou 1 až 2, je pochopitelné, že nebudou mít námítky na nabídku školské instituce. Zároveň ti, co oznámkovali nabídku za dobře, navrhuje i jiné možnosti, které by případně zlepšily nabídku.

- ***Jak jste spokojeni s nabídkou města volnočasových aktivit, které nabízí?***

Stejně, jako u předešlé otázky, měli rodiče oznámkovat i nabídku volnočasových aktivit v jejich městě. Opět vyšlo, že nabídka je pro ně chvalitebná. Ovšem se tentokrát objevily i známky nejhorší, tedy 4 a 5. To nasvědčuje tomu, že město není u rodičů tak oblíbené, jako škola.

Graf 21 - Spokojenost rodičů s nabídkou města.

- ***Kde navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky?***

U této odpovědi měli možnost zaškrtnutí i více možností. Podle rodičů nejvíce navštěvují jejich děti školní družinu, školní klub a sportovní klub. 4 rodiče odpověděli i jiné. V případě této volby pak vyplnili sami tyto zájmové kroužky:

- Základní umělecká škola
- Český svaz rybářský Vysočina

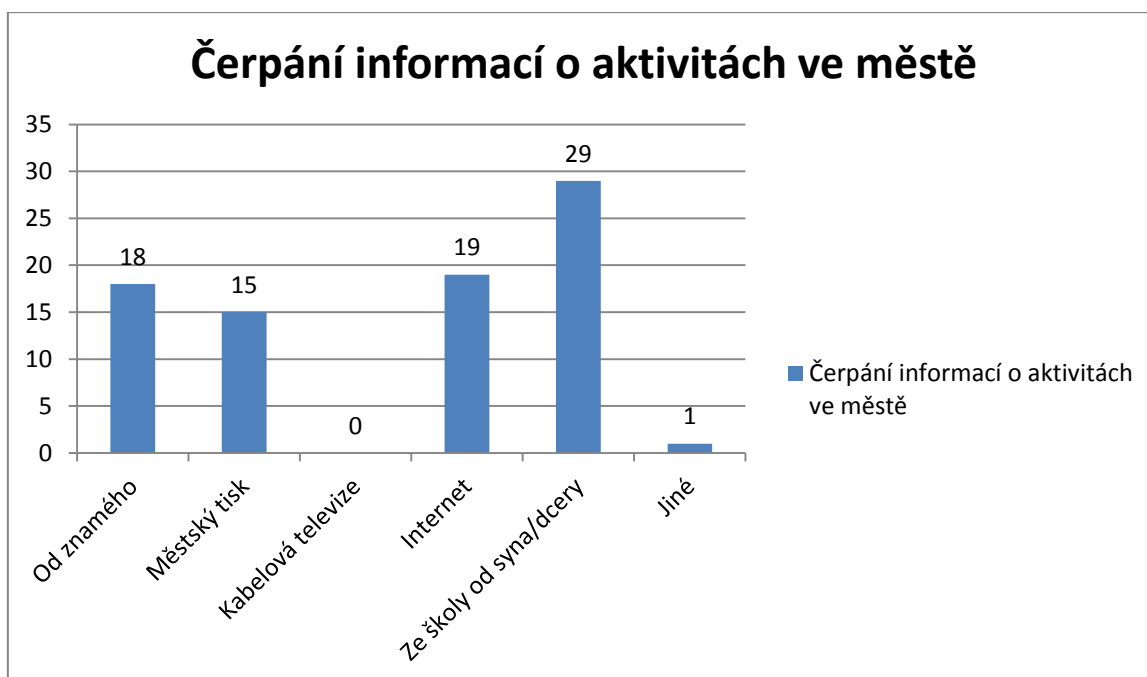

Graf 22 - Navštěvování zájmových kroužků.

- ***Odkud čerpáte informace o aktivitách ve Vašem městě pro děti?***

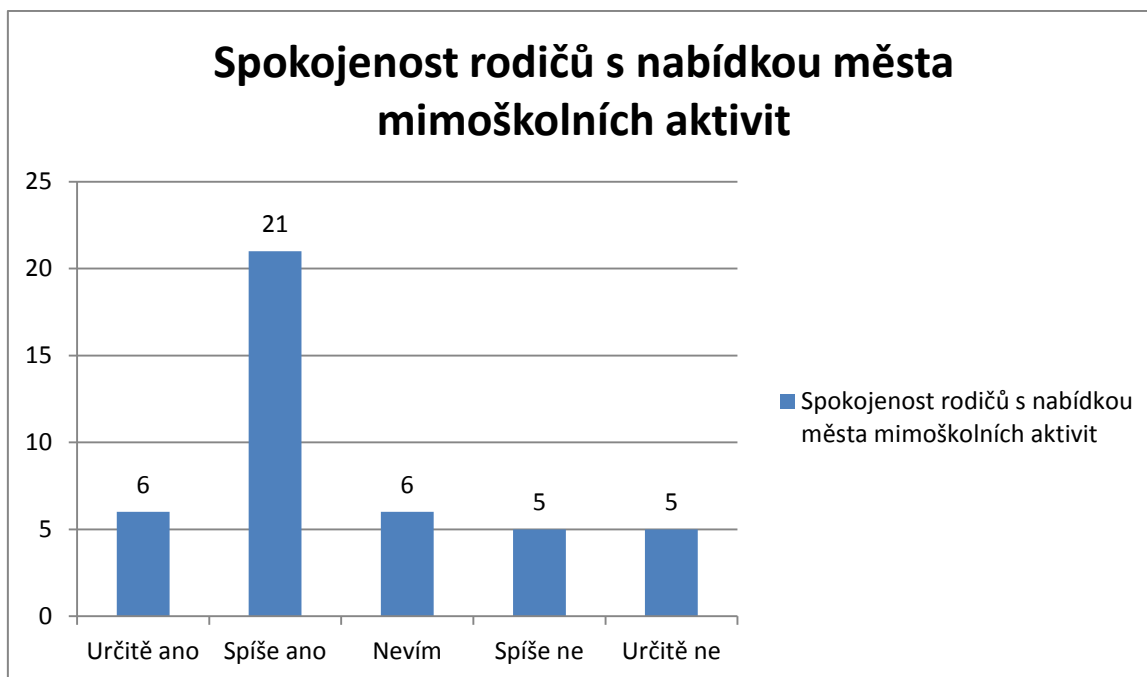
U této otázky byla opět možnost zaškrtnout více možností. Nejvíce se rodiče o aktivitách dovídají od svých dětí ze školy, což nasvědčuje o dobré informovanosti školních zařízení. Internet je téměř vyrovnaný s informacemi od známého. Městský tisk je také dobrý zdroj informací, naopak kabelovou televizi nikdo nevyužívá. Jeden respondent uvedl, že využívá jiné čerpání informací, bohužel neuvedl konkrétní zdroj.

Graf 23 - Čerpání informací o aktivitách ve městě.

- *Myslíte si, že Vaše město nabízí dostatek mimoškolních aktivit pro Vaše dítě?*

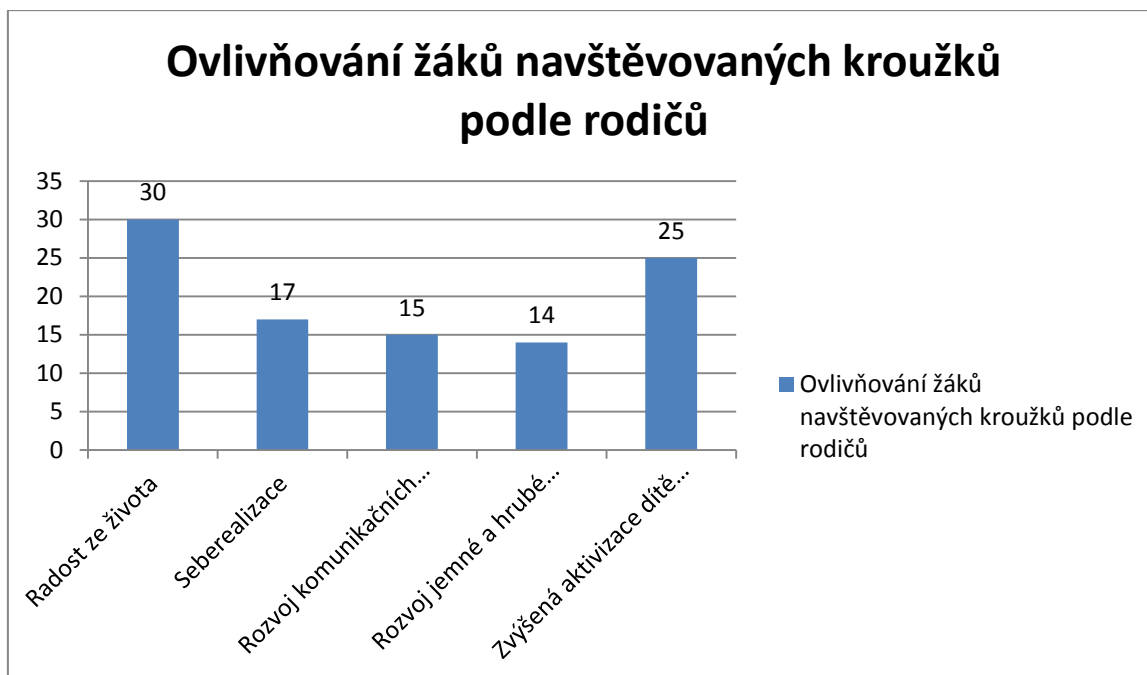
Tato otázka je podobná otázce číslo 7. Jen tentokrát neměli rodiče známkovat, ale zaškrtnout jim vyhovující odpověď. Odpovědi jsou téměř totožné se známkami, které uvedli. Převážná většina je spíše spokojena. To je pro město určitě vyhovující, ovšem, ještě by se nabídky mohly zlepšit, aby dosáhly více spokojených rodičů.

Graf 24 - Spokojenost rodičů s nabídkou města.

- *Jak podle Vás ovlivňují zájmové kroužky Vaše dítě, které navštěvuje*

Je důležité myslet také na zpětnou vazbu a smysl kroužků, které žáci navštěvují. Podle rodičů, kteří mohli opět zaškrtnout více hodících odpovědí, kroužek jejich dětem dává radost ze života. Což je samozřejmě ta nejlepší možnost. Dále díky navštěvování zájmových kroužků, ať už ve škole, nebo v jiném zařízení, žáci tráví méně času u PC i TV. I ostatní možnosti nezůstaly bez povšimnutí. To tedy znamená, že podle rodičů, má pravidelné navštěvování zájmového kroužku pro jejich dítě co nejlepší výsledky pro jejich život.

Graf 25 - Vliv zájmového kroužku na žáka dle rodičů.

5. 8 Výsledek testování hypotézy

V rámci výzkumného šetření byla stanovena tato věcná hypotéza:

V rámci výpočtu dosáhla χ^2 (po Yatesové korekci) hodnotu 3,143, která je nižší jako kritická hodnota (3,841) na hladině významnosti 0,05 (1 stupeň volnosti). Z uvedeného důvodu odmítáme hypotézu alternativní a přijímáme hypotézu nulovou.

Závěr: Mezi dívkami a chlapci není v pomáhání rodičům s domácími pracemi statisticky významný rozdíl.

V relativní četnosti děvčata objektivně pomáhají více (58%) než chlapci (27%). Bylo zjištěno, že dívek pomáhá svým rodičům 10 ze 17 dotazujících a 9 z 26 dotazovaných chlapců.

Tento výsledek ukazuje, že chlapci rodičům nepomáhají s domácími pracemi tolik, jako dívky.

Závěr

Volnočasové aktivity jsou důležité pro rozvoj každého jedince, obzvláště pak u žáků se zdravotním znevýhodněním.

Teoretická část mé práce byla zaměřena na seznámení se s typy volnočasových aktivit a institucemi, které tyto aktivity umožňují.

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit jednotlivé aspekty trávení volného času u žáků se středním těžkým mentálním postižením v Havlíčkově Brodě, v Chotěboři a v Jihlavě a to jak z pozice jedince, tak jako i jejich rodičů. Z průzkumu bylo zjištěno, že 51% z dotazovaných žáků navštěvuje zájmový kroužek ve školní družině. Mezi nimi se neobjevil nikdo, kdo by se na kroužek nikdy netěšil. Naopak 73% z nich se na kroužek těší vždy. Mezi nejoblíbenější kroužek patří počítačový. Z 90% odpověděných dotazníků, uvedli, že nenavštěvují žádný zájmový kroužek po škole. Podle průzkumu tráví svůj volný čas venku s kamarády, u televizorů a počítačů.

Rodiče, kteří oznámkovali nabídku zájmových kroužků ve škole známkou 1, bylo 37% oproti tomu 40% procent známkou chvalitebnou. Pro zbylé je nabídka dobrá, případně by ocenili více nabídek kroužků, jejich pestrost a rozmanitost.

Tyto výsledky nasvědčují zjištění, že školní instituce se velice snaží, aby jak rodiče, tak především žáci byli s jejich nabídkou spokojeni a práce pedagogů měla smysl a význam. O něco hůře dopadla spokojenost rodičů s nabídkou města. I když 49% je spíše nakloněna ke spokojenosti, 12% uvedlo, že spokojeni určitě nejsou.

Paradoxem je, že i když je téměř polovina rodičů spokojená s nabídkou města, 36 žáků nenavštěvuje žádné mimoškolní aktivity, které město nabízí. Z mého pohledu se jedná o velice nízká čísla. Důvodů, proč žáci nenavštěvují zájmové kroužky nabízenými městy, je několik. Můžeme předpokládat, že jedny z důvodů je časová vytíženost rodičů, která brání k doprovodu na kroužek, finanční tíseň, nebo nesplnění očekávání od aktivity.

Převážná část rodičů si myslí, že jejich dítě díky navštěvování zájmového kroužku, má radost ze života, a zároveň méně času tráví u mobilního telefonu, počítače či jiné elektroniky. Část z nich umožní tedy dětem docházení na kroužek ve školském zařízení, obzvláště když jsou s nabídkami spokojeni a žáci z nich mají radost.

Tuto práci nebylo možné ověřit v celém jejím rozsahu, avšak je zde vidět převažující pozitivum jak u žáků, tak rodičů v rámci volnočasových aktivit.

Tato práce může posloužit institucím a městům jako vodítkem k případnému zlepšení a rozvoji volnočasových aktivit pro žáky se středně těžkým mentálním postižením. Myslím si, že i tito žáci si zaslouží být spokojení a šťastní a mít možnost se realizovat v aktivitách, které by jim byly nabídnuty.

Seznam bibliografických citací

- BARTOŇOVÁ, Miroslava, Barbora BAZALOVÁ a Jarmila PIPEKOVÁ. *Psychopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-161-4.
- BAZALOVÁ, Barbora. *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0693-4.
- BENDO VÁ, Petra a Pavel ZIKL. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3854-3.
- BENDO VÁ, Petra a Pavel ZIKL. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3854-3.
- ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1565-3.
- FISCHER, Slavomil. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-792-7.
- GAVOR A, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Vzdělávání (Hanex). ISBN 978-80-7409-024-1.
- KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.
- Mezinárodní klasifikace nemocí: 10. revize : duševní poruchy a poruchy chování : popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka*. 2. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 2000. ISBN 80-85121-44-1.
- MÜLLER, Oldřich. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4172-7.

- NEWMAN, Sarah. *Hry a činnosti pro vývoj dítěte s postižením: rozvoj kognitivních, pohybových, smyslových, emočních a sociálních dovedností*. Praha: Portál, 2004. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-872-4.
- OLEJNÍČKOVÁ, Jana, Lucia PASTIERIKOVÁ a Vojtech REGEC, JURKOVIČOVÁ, Petra, ed. *Komunikace a lidé s mentálním postižením: metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2648-8.
- OPATŘILOVÁ, Dagmar a Dana ZÁMEČNÍKOVÁ. *Možnosti speciálně pedagogické podpory u osob s hybným postižením*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4575-0.
- OPATŘILOVÁ, Dagmar, ed. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3977-9.
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
- RABOCH, J. a kol. *Diagnostický a statistický manuál duševních poruch DSM-5*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-86471-52-5
- Rozvoj grafomotoriky u dětí s mentálním postižením v předškolním věku*. Olomouc, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Vedoucí práce: Mgr. Růžičková Veronika, Ph.D.
- SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1733-3.
- Specifika školní edukace žáků s lehkým mentálním postižením v hodinách tělesné výchovy s možností využití prvků jógy*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PaedDr. Jaroslava Zemková, Ph.D.
- ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2006. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-060-7.
- VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3
- VALENTA, Milan a Oldřich MÜLLER. *Psychopedie*. 2. vyd. Praha: Parta, 2004. ISBN 80-7320-063-5.
- VALENTA, Milan a Oldřich MÜLLER. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2007. ISBN 978-80-7320-099-2.

VALENTA, Milan. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0698-5.

Seznam internetových zdrojů

Poruchy intelektuálního vývoje. *ICD - 11 Beta Draft* [online]. Ženava: Světová zdravotnická organizace, 1998 [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <https://icd.who.int/dev11/l-m/en#/http%3a%2f%2fid.who.int%2fid%2fentity%2f605267007>

Volnočasové aktivity osob s mentálním postižením v podmínkách DSS Slatiňany. Olomouc, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Prof. PaedDr. Jiří David, CSc.

Vyhláška 74/2005 Sb., o zájmové činnosti [online]. 9. 2. 2005 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu>

Základní škola a Praktická škola Chotěboř. *Informace o škole* [online]. Chotěboř, 2012 [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://zs-chotebor.com/>

Základní škola a Praktická škola. *O škole* [online]. Havlíčkův Brod, 2013 [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: http://www.zsutrojice.cz/o_skole.html

Základní škola speciální a Praktická škola Jihlava, příspěvková organizace. [Http://www.pomskola.cz/](http://www.pomskola.cz/)[online]. Jihlava, 2004 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: http://www.pomskola.cz/index.php?view=o_nas

Seznam příloh

Příloha A – Dotazník pro žáky

Příloha B – Dotazník pro rodiče žáků

Příloha C – Foto terapií ZŠ a PrŠ U Trojice, Havlíčkův Brod

Příloha D – Souhlas s foto záznamy

Seznam zkratek

AAIDD (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities) – Americká asociace pro intelektuální a rozvojové postižení

AAMR (American Association for Mental Retardation) – Americká asociace pro mentální retardaci

DSM – Diagnostický a statistický manuál mentálních poruch

LMR – Lehká mentální retardace

MKN – Mezinárodní klasifikace nemocí

MP – Mentální postižení

PC – Počítač

RVP – Rámcový vzdělávací program

TV – Televizor

WHO (World Health Organization) – Světová zdravotnická organizace

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Základní škola a Praktická škola U Trojice, Havlíčkův Brod. Vlastní zdroj	23
Obrázek 2 - Kroužek Vaření. Vlastní zdroj	25
Obrázek 3 - Kroužek Vaření. Vlastní zdroj	26
Obrázek 4 - Kroužek Keramická dílna. Vlastní zdroj	26
Obrázek 5 - Kroužek Keramická dílna. Vlastní zdroj	27
Obrázek 6 - Sportovní kroužek. Vlastní zdroj	27
Obrázek 7 - Kroužek Tvoření z přírodních materiálů. Vlastní zdroj.....	28
Obrázek 8 - Návštěva solné jeskyně. Vlastní zdroj	64
Obrázek 9 - Plavání. Vlastní zdroj.....	64
Obrázek 10 - Plavání. Vlastní zdroj.....	65
Obrázek 11 - Terapie míčkování. Vlastní zdroj.	65
Obrázek 12 - Canisterapie. Vlastní zdroj.....	66

Seznam grafů

Graf 1 - Rozdělení dotazovaných žáků podle měst.	31
Graf 2 – Pohlaví dotazovaných žáků.	31
Graf 3 – Věk dotazovaných žáků.	32
Graf 4 – Návštěvnost zájmových kroužků.	32
Graf 5 - Dotazování rodiče.	33
Graf 6 - Věková kategorie rodičů.	33
Graf 7 - Věk dotazovaných žáků.	34
Graf 8 - Návštěvnost zájmového kroužku.	35
Graf 9 - Návštěvnost konkrétních kroužků.	36
Graf 10 - Jak se těší žáci na zájmový kroužek.	37
Graf 11 - Zájem žáků i o jiný zájmový kroužek.	37
Graf 12 - Důvod, proč žáci navštěvují zájmový kroužek.	39
Graf 13 - Trávení volného času žáků mimo školu.	40
Graf 14 - Navštěvování zájmových kroužků mimo školu.	40
Graf 15 - Pohlaví dotazovaných rodičů.	42
Graf 16 - Věková kategorie rodičů.	43
Graf 17 - Dosažené vzdělání rodičů.	43
Graf 18 - Současný stav rodičů.	44
Graf 19 - Účast žáků na zájmovém kroužku.	45
Graf 20 - Spokojenost rodičů s nabídkou školy.	46
Graf 21 - Spokojenost rodičů s nabídkou města.	47
Graf 22 - Navštěvování zájmových kroužků.	48
Graf 23 - Čerpání informací o aktivitách ve městě.	49
Graf 24 - Spokojenost rodičů s nabídkou města.	50
Graf 25 - Vliv zájmového kroužku na žáka dle rodičů.	51

Příloha A

Dotazník pro žáky se středně těžkou mentální retardací

Dobrý den, jmenuji se Soňa Velíšková a jsem studentkou oboru Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ se zaměřením na vzdělání Výchova ke zdraví na univerzitě Palackého v Olomouci. Díky Vašemu vyplněnému dotazníku vypracuji podklady pro zpracování bakalářské práce na téma Volný čas a volnočasové aktivity dětí se středně těžkým mentálním postižením a zjistím, jak trávíte svůj čas po vyučování. Dotazník je anonymní.

Děkuji předem za Váš čas a spolupráci.

1. Kolik je Ti let? ..... (doplň)
2. Jsem CHLAPEC – DÍVKA (zakroužkuj)
3. Navštěvuješ ve škole kroužek po vyučování? ANO – NE (zakroužkuj)
4. Jak často? (Pokud odpovíš v otázce č. 3 ANO, zakroužkuj)
1x týdně   2x týdně   3x a více týdně
5. Jaký kroužek ve škole navštěvuješ? Dopiš .....
6. Těšíš se na kroužek? VŽDY – ČASTO – OBČAS - NIKDY
7. Přál by sis ve škole i jiný kroužek? ANO – NE – NEVÍM
8. Pokud ANO, jaký by to byl? Dopiš .....
9. Proč školní kroužek navštěvuješ?
  - a) Přihlásili mě rodiče
  - b) Mám o kroužek zájem
  - c) Protože tam chodí můj kamarád, kamarádka
  - d) Jiný důvod (doplň).....
10. Jak trávíš čas po škole?
  - a) Jsem doma u TV
  - b) Jsem doma u PC
  - c) Jsem ve školní družině
  - d) Pomáhám rodičům s domácími pracemi
  - e) Sportuji
  - f) Jsem venku s kamarády
11. Navštěvuješ taky nějaký kroužek mimo školu? ANO –NE
12. Jaký? (napiš mi ho, prosím, pokud u otázky č. 9 doplníš ANO) .....

Příloha B

Dotazník pro rodiče dotazovaných žáků

Dobrý den, jmenuji se Soňa Velíšková a jsem studentkou oboru Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ se zaměřením na vzdělání Výchova ke zdraví na univerzitě Palackého v Olomouci. Díky Vašemu vyplněnému dotazníku vypracuji podklady pro zpracování bakalářské práce na téma Volný čas a volnočasové aktivity dětí se středně těžkým mentálním postižením. Dotazník je zcela anonymní.

Děkuji předem za Váš čas a spolupráci.

1. Jste ŽENA - MUŽ
2. Do jaké věkové kategorie patříte?
  - méně než 25 let
  - 26 – 35 let
  - 36 – 45 let
  - 46 – 55 let
  - 56 a více let
3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:
  - Základní
  - Vyučen /a
  - Středoškolské s maturitou
  - Vyšší odborné
  - Vysokoškolské
  - Nechci odpovídat
4. Jste:
  - Zaměstnaný
  - Nezaměstnaný
  - Na mateřské dovolené
  - OSVČ
  - Důchodce
  - Student
5. Navštěvuje Vaše dítě nějaký kroužek ve škole? ANO – NE
6. Pokud ANO, jaký/é (doplňte).....

7. Jak jste spokojeni s nabídkou kroužků, které škola organizuje pro Vaše dítě?
1 – 2 – 3 – 4 – 5 (označujte, jako ve škole)

8. Co byste případně změnili u nabídky kroužků ve škole?
Napište.....

9. Jak jste spokojeni s nabídkou města volnočasových aktivit, které nabízí?
1 – 2 – 3 – 4 – 5 (označujte, jako ve škole)

10. Kde navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? (I více možností)

- Školní družina
- Školní klub
- Dům dětí a mládeže
- Klub
- Sportovní klub
- Skaut
- Jiné.....

11. Odkup čerpáte informace o aktivitách ve Vašem městě pro děti? (I více možností)

- Dozím se informace od známé/ho
- Městský tisk
- Kabelová televize
- Internet
- Ze školy svého syna/dcery
- Jiné.....

12. Myslíte si, že Vaše město nabízí dostatek mimoškolních aktivit pro Vaše dítě?

URČITĚ ANO – SPÍŠE ANO – NEVÍM – SPÍŠE NE – URČITĚ NE

13. Jak podle Vás ovlivňují zájmové kroužky Vaše dítě, které navštěvuje?
(I více možností).

- Radost ze života
- Seberealizace
- Rozvoj komunikačních dovedností
- Rozvoj jemné a hrubé motoriky
- Zvýšení aktivizace dítěte (menší zájem o PC, TV)
- Jiné.....

Příloha C

Fotky terapií ZŠ a PrŠ U Trojice, Havlíčkův Brod

Obrázek 8 - Návštěva solné jeskyně. Vlastní zdroj.

Obrázek 9 - Plavání. Vlastní zdroj.

Obrázek 10 - Plavání. Vlastní zdroj.

Obrázek 11 - Terapie míčkování. Vlastní zdroj.

Obrázek 12 - Canisterapie. Vlastní zdroj.

Příloha D

Souhlas s použitím uveřejnění fotografií v bakalářské práci

Já, níže podepsaný souhlasím, s uveřejněním fotografií mé dcery / syna v bakalářské práci
Volný čas a volnočasové aktivity žáků se středně těžkou mentální retardací, jejíž autorkou je
Soňa Velíšková.

V Havlíčkově Brodě dne

.....

Podpis zákonného zástupce

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Soňa Velišková
Katedra:	Katedra speciální pedagogiky
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Vojtech Regec, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Volný čas a volnočasové aktivity dětí se středně těžkým mentálním postižením
Název v angličtině:	The leisure and free time activities for children with moderate mental disability
Anotace práce:	Práce se směřuje na trávení volného času žáků se středně těžkou mentální retardací ve městě Havlíčkův Brod, Chotěboř a Jihlava. Teorie seznamuje s vymezením pojmu volný čas, aktivity s ním spojené. Praktická část se zaměřuje na výzkum v oblasti trávení volného času žáků, nabídka možností trávení volného času ve školním zařízení a městě a také spokojenost rodičů dotazovaných žáků v oblasti nabídky volnočasových aktivit kmenové školy.
Klíčová slova:	Mentální retardace, středně těžká mentální retardace, volný čas, volnočasové aktivity, zážitková pedagogika
Anotace v angličtině:	The work focuses on the leisure time of pupils with moderate mental retardation in Havlíčkův Brod, Chotěboř and Jihlava. Theory introduces the definition of leisure time, activities associated with it. The practical part focuses on research in the sphere of leisure time of pupils, the offer of possibilities of using free time in school facilities and the city, as well as the satisfaction of the parents of the pupils in question in the field of free-time activities of elementary school.
Klíčová slova v angličtině:	Mental hendicap, moderate mental disability, free time,

	free time activities, experience pedagogy
Přílohy vázané v práci:	Příloha A – Dotazník pro žáky Příloha B – Dotazník pro rodiče žáků Příloha C – Foto terapií ZŠ a PrŠ U Trojice, Havlíčkův Brod Příloha D – Souhlas s foto záznamy
Rozsah práce:	68 stran
Jazyk práce:	Český